

İSTANBUL HALKEVLERİ GÜZEL SANATLAR VE TEMSİL ŞUBELERİNİN FAALİYETLERİ (1939-1951)*

ACTIVITIES OF ISTANBUL PUBLIC HOUSES FINE ARTS AND REPRESENTATION BRANCHES (1939-1951)

Nursal KUMAŞ**

Geliş Tarihi/Received:21.11.2020

Kabul Tarihi/Accepted:11.12.2020

KUMAŞ, Nursal, (2021), "İstanbul Halkevleri Güzel Sanatlar ve Temsil Şubelerinin Faaliyetleri (1939-1951)", Belgi Dergisi, S.21, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Kış 2021/1, ss. 177-209.

Öz

Kurtuluş Savaşı'ndan sonra gerçekleşen inkılap hareketlerinin ortak amacı, Türk toplumunu her alanda çağdaş ve akılcı bir yöntemle modern bir toplum haline getirmektir. Bu amaçla 19 Şubat 1932 tarihinde "kültür kurumu" olarak adlandırılan halkevleri açıldı. 1932-1951 döneminde halkevleri; güzel sanatlar, temsil, dil ve edebiyat, spor, sosyal yardım, halk dershaneleri ve kurslar, kütüphane ve yayın, köycülük ile tarih ve müze şubesi olmak üzere toplam 9 şube ve bu şubelere bağlı birçok kol aracılığıyla faaliyet gösterdi. Güzel sanatlar şubesinin amacı; müzik, resim, heykel, mimari ve süsleme sanatları alanında amatör ve profesyonel unsurları bir araya toplamak, genç kabiliyetleri korumak ve bunların yetişmelerini sağlamaktır. Temsil şubesinin amacı da temsil sanatına istekli ve kabiliyetli üyelerden oluşan bir temsil grubu oluşturmaktır.

İstanbul halkevlerinin güzel sanatlar şubeleri müzik faaliyetleri içinde daha çok Türk müziğine yönelik koro faaliyetleri ve konserler üzerinde durmaktaydı. Eminönü, Kadıköy, Şişli ve Beyoğlu halkevlerinin kendilerine ait orkestraları vardı. Sergi faaliyetleri resim ve fotoğraf ağırlıklı olup ülkenin ilk "diyaroma sergisi" nin açılışı bu dönemde Eminönü Halkevi tarafından yapıldı. Temsil şubelerinin faaliyetleri de piyes, bale, opera, revü, kanto, kukla-karagöz, meddah, hokkabaz, orta oyunu, sinema ve film gösterilerinden oluşmaktaydı.

İstanbul'da 1932-1935 tarihleri arasında sadece İstanbul Halkevi faaliyet gösterdi ve 1935 yılında yeniden yapılandırmaya gidilerek halkevinin faaliyetlerine son verildi. Aynı yıl İstanbul'da Eminönü, Şehremini, Beyoğlu, Beşiktaş, Kadıköy, Üsküdar ve Şişli halkevleri açıldı. Bu halkevlerini 1938 yılında Fatih, Bakırköy ve Eyüp halkevleri, 1939 yılında Şile, 1940'da Sarıyer halkevlerinin açılması izledi. 1945 yılında Kartal, Yalova ve 1946 yılında da Çatalca, Beykoz ve Yeşilköy halkodaları halkevlerine dönüştürüldü.

Bu çalışmada 1939-1951 döneminde İstanbul'da faaliyet gösteren 17 halkevine bağlı güzel sanatlar ve temsil şubelerinin faaliyetleri; "müzik, sergi ve temsil" alt başlıkları altında incelendi.

Anahtar Kelimeler: İstanbul Halkevleri, Güzel Sanatlar Şubesi, Temsil Şubesi, İstanbul Halkevleri Müzik Faaliyetleri, İstanbul Halkevleri Sergi Faaliyetleri, İstanbul Halkevleri Temsil Faaliyetleri.

* Bu makale, "Nursal Kumaş, İstanbul Halkevlerinin Faaliyetleri (1939-1945), Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, 2003", başlıklı basılmamış yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

** Öğr. Gör. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, nkumas@uludag.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-6554-5007>)

Abstract

The common aim of the revolution movements that took place after the War of Independence was to turn Turkish society into a modern society with a modern and rational method in every field. For this purpose, public houses called "cultural institutions" were opened on February 19, 1932. People's Houses of the 1932-1951 Period; it has operated through a total of 9 branches, including fine arts, representation, language and literature, sports, social aid, public courses and courses, library and publishing, peasant and history and museum branches, and many branches affiliated with these branches. The purpose of the fine arts branch; to gather amateur and professional people in the fields of music, painting, sculpture, architecture and decorative arts, to protect and educate young talents. The aim of the representative branch was to create a representative group consisting of members who were willing and talented in the art of representation.

Fine arts branches of Istanbul community centers mostly focused on choral activities and concerts for Turkish music in musical activities. Eminönü, Kadıköy, Şişli and Beyoğlu community centers had their own orchestras. Exhibition activities were mainly painting and photography and the opening of the first "diorama exhibition" of the country was held by Eminönü Community Center during this period. The activities of representation branches consisted of play, ballet, opera, revue, canto, puppet-karagöz, meddah, juggler, middle play, cinema and film shows.

Between 1932 and 1935, only the Istanbul People's House operated in Istanbul, and in 1935, the activities of the community center were ended by restructuring. In the same year, Eminönü, Şehremini, Beyoğlu, Beşiktaş, Kadıköy, Üsküdar and Şişli community centers were opened in Istanbul. These were followed by the opening of the Fatih, Bakırköy and Eyüp community centers in 1938, the Şile in 1939 and the Sarıyer community centers in 1940. In 1945, Kartal, Yalova and in 1946 Çatalca, Beykoz and Yeşilköy public halls were turned into community centers.

In this study, the activities of the fine arts and representation branches of 17 community centers operating in Istanbul during the 1939-1951 period were examined under the sub-headings of music, exhibition and representation.

Keywords: *İstanbul Community Centers, Fine Arts Branch, Representation Branch, İstanbul Community Houses Music Activities, İstanbul Community Houses Exhibition Activities, İstanbul Community Houses Representation Activities.*

Giriş

Cumhuriyet Dönemi yöneticileri ülkenin birçok yerinde kültür kurumları oluşturarak yapılan inkılaplara yerleşiklik kazandırmak istiyorlardı. Bu amaçla 19 Şubat 1932 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreteri Kütahya Milletvekili Recep Peker, Aydın Milletvekili Reşit Galib ve Şair Behçet Kemal Çağlar'ın hazır bulunduğu bir törenle tüm yurttaki teşkilatlarını tamamlayan 14 halkevinin açılışı gerçekleştirildi¹. Cumhuriyet Halk Partisi, halkevlerinin açılışıyla beraber bu kurumların görev ve amaçlarını belirten bir Halkevleri Yönetmeliği hazırladı. Bu yönetmeliğin ilk maddesinde halkevleri şöyle tanımlanıyordu: *"Halkevi, kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisini mukaddes ve ileri yürüten, yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir"*². Halkevi düşüncesi, Halkevleri Yönetmeliği'nin giriş kısmında da belirtildiği üzere, Avrupa'daki benzer kuruluş ve örgütlenmelerin incelenmesi sonucunda ortaya çıktı. Bununla birlikte, halkevleri tamamıyla ülkenin kendi şartlarına ve kendi ihtiyaçlarına göre kuruldu.

Halkevleri, Cumhuriyet Halk Partisi'nin altı ana ilke ve prensibine dayanmaktaydı. Halkevleri Öğreneği'nin birinci maddesinde bu durum şöyle ifade edilmekteydi: *"Halkevi, Cumhuriyet Halk Partisinin Cumhuriyetçilik, Ulusçuluk, Halkçılık, Lâiklik, Devletçilik ve Devrimcilik prensipleri içinde çalışan bir kurumudur"*³. Halkevleri klasik okul anlayışının dışında yetişkin vatandaşların eğitim ve terbiyesini gerçekleştirmekteydi⁴. Dönemin CHP Genel Sekreteri Nafi Atuf Kansu bu konuda: *"Halk terbiyesi gibi büyük ve nazik bir meselede ve şiddete başvurmayan bir yetiştirme politikasında, hakiki fikir ve zevk mürşitleri ile mürebbilerini bulup meydana çıkarmak, onların feyizleri ile halkın yükselme iştiyaklarını baş başa koymak belli başına bir iştir"*⁵ diyordu.

Halkevleri birer okul olmadığına göre amaç, buraya gelen vatandaşların kültürel düzeylerini yükseltmek ve uygar toplumun uygar bireyleri haline getirmek olmalıydı. Bu nedenle her vatandaşın ilgi ve yeteneğine göre bir faaliyet alanı bulabilmesi için halkevleri dokuz şubeye ayrıldı⁶. Bu şubeler şunlardı: *"Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Temsil, Spor, Sosyal Yardım, Halk Dershaneleri ve Kurslar, Kütüphane ve Yayın, Köycülük, Tarih ve Müze"*⁷.

A.İstanbul Halkevleri Güzel Sanatlar Şubelerinin Faaliyetleri

Tanzimat Dönemi'yle başlayan Batılılaşma anlayışı Cumhuriyet Dönemi'yle beraber başka bir kimliğe büründü ve ivme kazandı. Cumhuriyetin ilk yıllarında Batıyla uyumu gerçekleştirmek adına ülkede çeşitli inkılap hareketleri gerçekleşti. Medeni Kanun hazırlanarak kadınlara hukuki anlamda birçok hak tanındı. Kılık-kıyafet değişikliğine gidildi. Şapka Kanunu çıkarıldı. Tevhid-i Tedrisat Kanunu aracılığıyla modern, laik ve karma eğitime geçildi. Medreselerin faaliyetleri son buldu. Harf Devrimi'yle birlikte okuma yazma oranının artması ve günlük gazetelerin artık kasabalara kadar yaygınlaşması bireylerin Batı kültürüyle tanışmasını kolaylaştırdı. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması

1 Halkevleri'nin Doğuşu, Halkevleri Genel Merkez Yayını, Ankara, 1971, s.2.

2 CHP Halkevleri Talimatnamesi, Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara, 1932, s.5.

3 CHP Halkevleri Öğreneği, Ulus Basımevi, Ankara, 1935, s.5.

4 Recep Peker, "Halkevleri'nin Yıldönümü", *Yeni Türk*, C.IV, S.39, Mart 1936, s.149.

5 CHP 1939 da Halkevleri, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1939, s.5.

6 1935 yılı Halkevleri Öğreneği'nin 4. maddesinde "şube" kelimesi "şuğbe" olarak alınmıştır.

7 Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi, Zerbamat Basımevi, Ankara, 1940 (Madde:8). Güzel sanatlar şubesinin adı CHP'nin bazı yayımlarında *"ar şubesi"* olarak geçmektedir. Bu çalışmada *"güzel sanatlar şubesi"* ifadesinin kullanılması uygun görülmüştür. Aynı şekilde bazı kaynaklarda *"temsil şubesi"*, *"gösterit şubesi"* olarak kullanılmış olsa da metin içinde ilkinin kullanılması tercih edilmiştir.

ve ulaşım ağlarının geliştirilmesi haber alma akışını hızlandırdığı gibi özellikle şehir-kır arasındaki kültürel etkileşimi de artırdı. İstanbul ve Ankara’da açılan konservatuarlarla birlikte ülkenin pek çok yerinde sinema ve tiyatro salonlarının faaliyet göstermesi sanatsal anlamda kültürel değişimi de beraberinde getirdi. Bu değişim özellikle Batı eğitimi almış genç ve orta kuşağın sinema, tiyatro, müzik gibi alanlara ilgi duymasını ve sanatsal faaliyetlerden zevk almasını sağladı. CHP Genel Merkezi de tüm bu faaliyetleri destekler nitelikte politikalar geliştirdi. Atatürk döneminde gerçekleştirilen inkılap hareketleri İnönü dönemiyle birlikte hümanist kültür anlayışına dönüştü ve bu anlayış dönemin sanatsal faaliyetlerine yansıtıldı⁸.

İstanbul içinde barındırdığı konservatuar, tiyatro, sinema gibi sanat kurumlarının yanında sahip olduğu 17 halkevi ve 26 halkodasıyla (Bakınız Tablo No: 1) sözü edilen kültürel değişimi en çok hisseden şehirlerin başında gelmekteydi. Bu halkevlerinin güzel sanatlar ve temsil şubelerinin öncelikli amacı değişimden etkilenen kitlenin isteklerini karşılamaya yönelik faaliyetler sergilemektir.

Tablo 1: İstanbul Halkevi ve Açılış Tarihleri⁹

Sıra No	Halkevinin Adı	Açılış Tarihi	Sıra No	Halkevinin Adı	Açılış Tarihi
1	Eminönü Halkevi	19 Şubat 1935	10	Bakırköy Halkevi	20 Şubat 1938
2	Kadıköy Halkevi	22 Şubat 1935	11	Şile Halkevi	19 Şubat 1939
3	Şişli Halkevi	22 Şubat 1935	12	Sarıyer Halkevi	25 Şubat 1940
4	Beşiktaş Halkevi	22 Şubat 1935	13	Kartal Halkevi	1945 (Halkodasından çevrilmiştir.)
5	Şehremini Halkevi	22 Şubat 1935	14	Yalova Halkevi	1945 (Halkodasından çevrilmiştir.)
6	Üsküdar Halkevi	22 Şubat 1935	15	Çatalca Halkevi	24 Şubat 1946 (Halkodasından çevrilmiştir.)
7	Beyoğlu Halkevi	23 Şubat 1935	16	Beykoz Halkevi	24 Şubat 1946 (Halkodasından çevrilmiştir.)
8	Fatih Halkevi	20 Şubat 1938	17	Yeşilköy Halkevi	(Tarih tespit edilememiştir.) (Halkodasından çevrilmiştir.)
9	Eyüp Halkevi	20 Şubat 1938			

1939-1940 döneminde, ülke genelindeki 373 halkevi tarafından dönemin ilk altı ayında gönderilen 308 ve ikinci altı ayda gönderilen 201 rapor incelendiğinde Tablo No:2’deki veriler elde edilmektedir.

⁸ Nurgün Koç, “İsmet İnönü Dönemi Güzel Sanatlar Politikaları”, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (6), 2012, p.342.

⁹ CHP XVI. Yıldönümünde Halkevi ve Halkodaları, Ulus Basımevi, Ankara, 1948, s.25.

Tablo 2: 1939-1940 Dönemi Halkevlerinin Yaptığı Faaliyetler¹⁰

Etkinlik Türü	Etkinlik Sayısı	Etkinliğe Gelen Kişi Sayısı
Konser	1241	362.685
Sergi	104	618.352
Sinema	1557	615.206
Tiyatro	2921	918.104

Güzel sanatlar şubesinin amaçları ve çalışma şekilleri CHP Genel Sekreterliği tarafından 1940 yılında yayımlanan Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nde şöyle ifade edilmektedir: *"Güzel sanatlar şubesi, müzik, resim, heykel, mimari, tezyinî (süsleme) sanatlar ve sairedede profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplar, genç kabiliyetleri korur ve bunların yetişmelerini sağlar (19.madde)"*¹¹.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'ni rehber edinen İstanbul halkevlerinin güzel sanatlar şubeleri *"müzik ve sergi"*, temsil şubeleri de *"piyes ve müsamer"* faaliyetleri üzerinde yoğunlaştı. Şubelerin bazıları bu faaliyetleri yerine getirebilmek için müzik, sergi, millî oyunlar, temsil, sinema gibi birçok başlık altında kendilerine bağlı olarak çalışan ayrı kollar oluştu.

1.Müzik Faaliyetleri

İstanbul halkevleri talimatnamenin 22.maddesine uyararak her biri bir bando kurdu¹². Eminönü, Kadıköy, Şişli ve Beyoğlu halkevlerinin ayrıca orkestraları bulunmaktaydı. Orkestrası bulunan halkevlerinin yöneticileri amatörlerden oluşan ve müzik şubesine bağlı birer koro meydana getirdi. Bu korolar halkevlerinde halka açık olmak üzere düzenli olarak konserler vermekteydi. Orkestra üyelerinin çoğunluğu Türk olmasına karşılık üyeler arasında Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan Rum, Ermeni ve Musevi etnik unsurları da bulunmaktaydı. Ayrıca Macar, İtalyan, Yunan, İspanyol ve Bulgar tabiiyetine mensup olan üyeler de mevcuttu¹³. Bu bağlamda müzik faaliyetlerinin birleştirici özelliği Mustafa Kemal Atatürk'ün toplumsal birlik ve dayanışmaya dayalı halkçılık anlayışıyla örtüşmekteydi. Üstelik halkevlerinin kuruluş amaçları arasında yer alan *"kaynaşmış bir kitle oluşturma"* arzusu, kozmopolit bir çevreye sahip olan Beyoğlu Halkevi için elzem görünmekteydi. Nitekim halkevinin müzik korosunda etnik unsuru Türk olmayan 10 kız üyenin görevlendirilmiş olması halkevi yöneticilerinin söz konusu içsel zorunluluklarının birer yansımasıydı¹⁴.

İstanbul halkevleri 1939 yılı içinde 153 konser verdi ve bu konserlere dinleyici olarak 51.866 kişi geldi¹⁵. 1943 yılında verilen 113 konseri 85.000 kişi dinledi¹⁶. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere zaman içerisinde konser sayısında azalma olmasına rağmen dinleyici sayısında artış yaşandı. Şişli, Kadıköy ve Eminönü halkevleri caz kurulları meydana getirdi. Koro, bando ve caz kurullarına bağlı müzisyenler özellikle bayram kutlamalarında görev almaktaydı.

10 *CHP Halkevleri 1940*, Ulusal Matbaa, Ankara, 1941, ss.19-20.

11 *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi*, Zerbamat Basımevi, Ankara, 1940, ss.9-10.

12 Bakınız Ek No: 3, *CHP Halkevleri ve Halkodalari*, 1943, ss.4-13.

13 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/126, 13 Mayıs 1949.

14 BCA, F.490.1.0.0/998.858.1/76, 23 Haziran 1942.

15 *Akşam gazetesi*, S.7665, 24 Şubat 1940, s.6.

16 "Halkevleri Çalışmaları", *İstanbul Halkevleri Dergisi*, C.I, S.1, 1 Aralık 1943.

CHP yönetimi halkevi şubelerinin ihtiyaç duyduğu müzik eserlerinin bir plakta toplanmasını istemekteydi. Bu amaçla CHP Genel Sekreterliği adına Erzurum Milletvekili Münir Hüsrev Göle tarafından gramofon plakları üreten Colombia şirketinin İstanbul'daki müdürlüğüne 1947 tarihinde gönderilen bir resmi yazıda şöyle denilmektedir:

“Halkevleri ve halkodaları için her birinden biner kopya olmak ve matrisi bize ait olmak üzere altı üstlü 10 plak yaptırmak istiyoruz. Plâkları dolduracak olan musikicilerin her türlü masrafı tarafımızdan ödenecektir...”. Şirket adına Marsel Blumental tarafından gönderilen cevap yazısında ses kaydı yapacak mühendisin Londra'ya gitmiş olduğu belirtilerek bu isteğe olumsuz yanıt verilmekte fakat söz konusu talebin plakların yapıldığı fabrikaya iletilmiş ifade edilmekteydi¹⁷. CHP yönetimi ayrıca ihtiyaç duyulan müzik aletlerinin temin edilmesi konusunda da birtakım girişimlerde bulunmaktaydı. Müzik aletleri üretimi yapan Çekoslovakya kökenli AMATİ isimli şirketin İstanbul'daki temsilcisi bu durumu haber almış olmalı ki CHP Genel Merkezi'ne bir telgraf göndererek ülkemizde noksanlığı hissedildiğini ifade ettiği tahta ve teneke nefesli sazların uygun görüldüğü takdirde hemen teslim edilebileceğini dile getirmekteydi. Arşiv belgelerinde genel merkezin bu telgrafa nasıl bir cevap verdiğine ilişkin bir yanıt rastlanılmadı¹⁸.

CHP Genel Sekreterliği'nin girişimleriyle, Devlet Konservatuvarı öğrencileri Erdoğan Çaplı, İlhan Özsoy ve Nihal Tanoğlu'ndan oluşan grup 1-15 Şubat 1947 tarihleri arasında Beyoğlu, Eminönü ve Kadıköy halkevlerinde geliri kendilerine ait olmak üzere birer ücretli keman konseri verdi. Bu konserlerde bilet fiyatlarının yüksek tutulmaması konusunda genel sekreterlik tarafından halkevleri uyarıldı¹⁹.

CHP yönetimi İstanbul halkevlerinden gelen yardım isteklerini boş çevirmemeye çalışıyordu. Örneğin Kadıköy Halkevi'nin isteğine karşılık olmak ve müzik çalışmalarını desteklemek amacıyla 1946 yılında 2500 liralık bir meblağ CHP İstanbul İl Başkanlığı aracılığıyla Kadıköy Halkevi'nin orkestra çalışmaları için verildi²⁰.

Halkevleri müzik çalışmalarını genel sekreterliğin yayımlamış olduğu halkevleri talimatnamesine göre yürütmekteydi. Çalışmalarını genişletmek isteyen veya talimatnameye uygun olup olmadığı konusunda tereddüt yaşayan halkevi idarecileri durumu genel merkeze iletmekte ve verilen yanıtlara göre stratejilerini belirlemekteydi. Örneğin Eminönü Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi talimatnamenin 21.ve 24. maddeleri²¹ uyarınca Türk müziği üzerine çalışmalarda bulunmak üzere Dr. Neşet Halil Öztan idaresinde 30 kişiden oluşan bir grup oluşturdu. Söz konusu grup halk türkülleri ve milli marşlar dışında Türk bestekârlarının sanat değeri olan parçaları ve mahalli şarkıların yanında (piyasa şarkıları hariç) Batı müziğini çağrıştıran saz semaisi, longa ve sirtolar üzerinde de çalışmayı hedeflemekteydi. Bununla beraber, söz konusu hedefin gerçekleştirilebilmesi için genel sekreterliğin onayı gerekmektedir. Genel sekreterliğe iletilen bu talebe karşılık gelen cevapta Türk bestekârlarının çalışmalarından yararlanılmasının olumlu karşılandığı fakat talimatname gereği halk türkülleri üzerinde yoğunlaşılması önerilmekteydi. Bir başka ifadeyle üstü kapalı olarak çalışmalara pek de olumlu yaklaşmadığı yönünde bir mesaj verilmekteydi²². Atatürk dönemiyle birlikte Batı'nın müzik bilgisiyile milli müzik oluşturma

17 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/59/60, 13 Mayıs 1949.

18 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/58, 13 Mayıs 1949.

19 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/68, 13 Mayıs 1949.

20 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/85/87, 13 Mayıs 1949.

21 Halkevleri Çalışma Talimatnamesi için Ek No:3'e bakınız.

22 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/72/74, 13 Mayıs 1949.

anlayışı egemen kılınmaktaydı²³. Söz konusu hedef İnönü dönemine hâkim olan evrensel hümanizm anlayışı çerçevesinde ülkenin kendi kaynaklarına inerek çağdaş kültürle yoğrulmuş müzik anlayışını ortaya çıkardı²⁴. Bu bağlamda genel merkez tamamen Batı müziğine yönelebileceği endişesiyle müzik şubelerinin halk müziği faaliyetlerine önem vermesini istiyordu.

CHP Genel Merkezi güzel sanatlar ve temsil şubelerinin faaliyetlerinden iki beklentisi vardı. Ulusallaşma sürecini etkin kılmak ve halkı eğiterek ölçülü bir Batılılaşmayı gerçekleştirmek. Parti yöneticileri önceliği ulusallaşmaya verdikleri için halkevlerinden öncelikle Türk kültürü öğelerine dayalı bir faaliyet sergilemeleri istenmekteydi. Özellikle temsiller bu konuda ön plana çıkmaktaydı. Bu faaliyetlerin sergilenmesinde halkın eğitim ve kültür seviyesine uygunluğuna da dikkat edilmesi konusunda şubelerin dikkati çekilmekteydi. Ayrıca şehrin daha muhafazakâr semtlerindeki halkevlerinin Türk müziğine yönelme çerçevesinde tasavvuf ve tekke müziğine yönelmeleri genel merkezin tepkisini çekmekte ve bu faaliyetleri sonlandırmaları konusunda uyarılmaktaydılar. Diğer taraftan özellikle Eminönü, Beyoğlu, Kadıköy gibi şehrin elit semtlerinde olan halkevleri, hem bölge halkının ısrarlı istekleri hem de halkevi yöneticilerinin öne çıkma çabası Batı müziğini de bu halkevleri için popüler hale getirmekteydi. Merkezi yönetim de ölçülü Batılılaşma çerçevesinde bölgenin sosyal yapısını ve bölge halkından gelen talepleri de dikkate alarak Türk müziğine yönelik çalışmalar yapmak şartıyla şubelerin Batı müziğine de yönelmelerine izin verilmekteydi. Merkezi yönetimin halkın aşına olması, bayram ve törenlerde de kullanışlı olması ve ayrıca müzik aletleri bakımından kurulmasının daha ekonomik olacağını düşünerek bandoyu özendirilmekteydi. Buna karşın özellikle şehir merkezinde yer alan halkevleri bölge halkının da teşvikleriyle orkestra kurmaya yönelmekteydi.

Güzel sanatların çok çeşitli alanlarında birçok kurs açıldı. Bu kurslardan bazıları; ²⁵

Eminönü Halkevi: keman, Kadıköy Halkevi: keman, piyano, viyolonsel ve mandolin kursları,

Beşiktaş Halkevi: keman, piyano, mandolin ve viyolonsel kursları, Bakırköy Halkevi: Türk müziği,

Fatih Halkevi: keman, piyano, mandolin, fanfar, koro, bağlama, akordion, solfej.

1.1. Bakırköy Halkevi

Şube yalnızca müzik ve resim faaliyetleri düzenlemekteydi. Müzik faaliyetlerini klasik ve hafif müzik olarak iki koldan yürütmekteydi²⁶. Bu anlamda şubenin görevi konser vermek ve öğretim kursları düzenlemektir. Şubeye bağlı müzik kolunun aralarında öğrenci, memur ve serbest meslek sahibi mensubu olan ve yaşları 11-40 arasında değişen toplam 30 üyesi bulunmaktaydı. Üyelerin çoğunluğu amatör ve deneyimsiz olmasına karşın

23 Seda Bayındır Uluskan, *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2010, s.308. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nin 21.maddesinde yer alan: "... halk türkülerimizi Garp tekniğiyle işleyerek müstakbel kompozitörler için, sadakat ve itina ile toplamak ve saklamakla beraber yeni Türk müziği bir taraftan vücut bulmakta..." (Bakınız Ek No:3) ifadesi de bu anlayışın İnönü döneminde de devam ettirildiğini göstermektedir.

24 Mithat Atabay, "Cumhuriyet Kültürü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.43, 2009, s.458.

25 *Akşam gazetesi*, S.7775, 13 Haziran 1940, s.4; S.7531, 8 Ekim 1939, s.6; *Cumhuriyet gazetesi*, S.6922, 22 Kasım 1943, s.2; S.7639, 25 Kasım 1945, s.3; *Tan gazetesi*, S.1248, 20 Ocak 1939, s.9; S.1272, 16 Şubat 1939, s.4.

26 BCA, F.490.1.0.0/986.820.1/94, 14.02.1939. Şubenin mimari faaliyetlerde bulunduğu belirtilmiş olsa da arşiv belgelerinde bu konuda bir faaliyete rastlanılmadı.

aralarında müzik faaliyetlerini meslek edinmiş ve bu alanda 15-20 sene deneyimi olanlar da mevcuttu. Bu kişilerden konser faaliyetlerinde yararlanılmaktaydı. Şubenin kendisine ait bando aletleri olduğu halde maddi imkânsızlıklar nedeniyle bando kolu teşkil edilemedi sadece Türk müziği ve Batı dans müziği alanında başarı gösterilebildi. Şube yetkilileri bölgede ince saz, caz, mandolin birliği ve bandonun kurulmasının yararlı olabileceğini ifade etmekteydi. Şubenin biri Türk müziği alanında diğeri Batı dans müziği alanında olmak üzere iki öğretmeni mevcuttu. Şubeye ait bando sazları iki baso, iki tenor, iki alto, iki trombon, birer kornet ve bügl (bugle?), alto saksafon, sibemol klarnet, davul, trampet ve bir çift zil olmak üzere toplam 15 parçaydı. Ayrıca bir piyano ve bir de caz davulu vardı. Üyelerin kendilerine ait olmak üzere keman, ud, kanun, tambur, akordion ve mandolin mevcuttu. Halkevi müzik ve resim çalışmaları için senelik olarak 400 liralık bir bütçe ayırdı. Bu meblağ müzik aletlerinin tamiri ve zorunlu masraflar için kullanılmaktaydı²⁷.

1.2.Beşiktaş Halkevi

1937 yılı itibarıyla şubenin bir bandosu vardı ve halkevinde keman dersleri verilmekteydi. Aynı yıl keman, piyano, saksafon ve trombondan oluşan bir müzik takımı kuruldu²⁸. Şube 1935-1938 döneminde sadece müzik faaliyetlerinde bulunma kararı aldı²⁹. Halkevinin müzik kolunun tespit edilen faaliyetleri şunlardı:³⁰

Halkevi müzik kurulu tarafından bir halk konseri verildi. Müzik komitesi gençleri tarafından bir konser düzenlendi. Mandolin konseri ve bando icra edildi. Haftanın belirli günlerinde keman dersleri verilmekteydi.

1.3.Beykoz Halkevi

Güzel sanatlar şubesi 1948 yılının ilk çalışma döneminde kurulduğu için şubenin henüz verimli bir şekilde çalışmadığı anlaşılmaktadır. Şube idaresi alaturka ve alafranga müzik grupları oluşturabilmek için muhitte müzik faaliyetleriyle amatör olarak uğraşan kişileri bir araya getirmeyi ve bu gruplar aracılığıyla çeşitli konserler vermeyi hedeflemekteydi. Şubenin Türk müziği koluna kayıtlı yaşları 13-58 aralığında değişen 22 üyesi vardı. Üyeler arasında ismi Mehmet Yürü olan bir bestekâr ve udi sanatçısı mevcuttu. Ayrıca ev kadını, eczacı, memur, müstahdem, işçi, serbest meslek sahibi ve öğrenci bulunmaktaydı. Bandosu henüz olmayan şubede bir keman, bir santur, iki tambur, iki ud, iki cümbüş, bir dabruka ve dört okuyucu vardı. Faal üyelerin sazla yaptıkları çalışma saatleri 15 dakika ile iki saat arasında değişmekteydi. Şubenin 1948 yılı bütçesi 250 liraydı ve bu para sadece müzik öğretmenin yol parası ve öğle yemeği ücretini karşılamaya yetmekteydi. Şube yetkilileri bir lokali olmadığı için gelir temin edemediklerini ve bu nedenle de müzik alanında yeterli başarıyı sağlayamadıklarını dile getirmekteydi. Özellikle bir bando kurulması konusunda genel sekreterlikten yardım talep edilmekteydi³¹.

1.4.Beyoğlu Halkevi

Şube müzik çalışmalarını Türk müziği (koro, halk türküleri, klasik Türk müziği ve nota dersleri) ve Garp müziği (senfonik orkestra, caz orkestrası ve keman dersleri) olmak üzere

27 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/21/22, 13 Mayıs 1949. Şubenin resim çalışmalarına bütçe ayırdığını ifade etmesine karşın ilgili arşiv belgelerinde resim faaliyetlerine yönelik bir belgeye rastlanılmamıştır.

28 BCA, F.490.1.0.0/986.820.1/51, 14.02.1939.

29 BCA, F.490.1.0.0/986.820.1/75, 14.02.1939.

30 *Akşam gazetesi*, S.7329, 14 Mart 1939, s.13; *Cumhuriyet gazetesi*, S.5920, 2 Şubat 1941, s.4; S.6317, 20 Mart 1942, s.2; BCA, F.490.1.0.0/986.820.1/23, 14.02.1939.

31 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/9/10, 13 Mayıs 1949.

iki farklı kol üzerinden yürütmekteydi. Aynı yıl içinde senfonik orkestra üyelerinin bölge dışında uzak bir muhite taşınmaları neticesinde bu alandaki faaliyetler durmak zorunda kaldı. Şehrin kültür ve sanat kurumlarının bu bölgede yoğunlaşmasına karşın söz konusu kurumların halkevine gerekli ilgi ve yardımı göstermedikleri anlaşılmaktadır. Şubenin müzik kolunun 33'ü erkek ve 11'i kadın olmak üzere toplam 44 üyesi vardı. Bu üyeler arasında piyano ve keman dersi veren müzik alanında tecrübeli kişiler bulunmaktaydı. Şubede ayrıca Türk müziği ve nota öğretmenleri de vardı. Şubenin faaliyetlerinde kullandığı müzik aletlerinden bazıları şunlardı: kontrabas, davul, trampet, keman, klarnet ve viyolensel. 1948 yılı bütçesinde şube için 600 liralık bir bütçe tahsis edilmekteydi. Bu meblağın bir kısmı piyano ve keman dersi veren üyelerin verdikleri derslere karşılık olarak verilmekteydi³².

Şubenin tespit edilen diğer faaliyetleri şunlardı:³³

-Beyoğlu Halkevi'nin Tepebaşı'ndaki merkez binasında halkevi triyosu aylık konserini verdi.

-Sosyal yardım şubesi yararına Yugoslav koroya bir konser verdirildi.

-Halkevinin 60 kişilik halk korosunun ilk konseri Taksim Belediye Bahçesi'nde halka sunuldu. Ücretsiz olan konserde beş yerli dört de yabancı eser koro tarafından okundu. Halkevi trio grubu bir konser verdi.

1.5.Eminönü Halkevi

Halkevinin açıldığı 1935 yılında Muhittin Sadık idaresinde bir koro oluşturuldu ve 114 üye bu koroya kayıt edildi. Büyük bir heyecanla çalışmalarına başlayan koro, yıl içinde katılımcıların 40 kişiye kadar inmesi üzerine faaliyetlerine son verdi. Halkevi yönetimi devreye girerek çevre okullardaki müzik öğretmenlerinden yardım aldı ve koro yeniden kuruldu. İlk konserini de 23 Kasım 1935 tarihinde verdi. Bu konsere 150 dinleyici katıldı³⁴.

Güzel sanatlar şubesinin 1 Mayıs 1947 tarihinde faaliyete geçen ve Adile Ziya Aydıntan tarafından idare edilmekte olan 25 kişilik bir orkestrası mevcuttu. Şube yöneticileri müzik çalışmaları çerçevesinde mandolin, gitar ve şan derslerinin verildiğini ve klasik-halk müziği içeren koroların oluşturularak konserler düzenlendiğini ifade etmekteydi. Mandolin, gitar ve şan grubunun yaşları 14-40 arasında değişen 40 faal üyesi bulunmaktaydı. Üyelerin 18'i çeşitli öğretim kademesinde bulunan öğrencilerdi. 20 üye memurdu. İki kız üyenin işi olmayıp ailesiyle birlikte kalmaktaydı. Halk türkülerini korosunun yaşları 15-30 arasında değişen 12'si kız ve 44'ü erkek olmak üzere toplam 56 üyesi vardı. Bu üyeler içinde memur, müstahdem, işçi ve ailesiyle yaşayan kızlar bulunmaktaydı. Üyeler müzik alanında 1-10 yıl arasında bir tecrübeye sahipti. Halkevinin bir caz davulu, iki kornet ve bir trombondan oluşan bir bandosu mevcuttu. Diğer müzik aletleri de biri Ştanvey, biri de Pilleyel marka olmak üzere iki piyano, iki kontrabas, bir mandolin, bir viyolensel, dört bağlama ve iki darbukadan ibaretti. Halkevi yönetiminin verdiği bilgilere göre üyeler müzik faaliyetleri için halkevine hiçbir ücret vermemekteydi. Halkevinin mandolin orkestrasını çalıştıran öğretmeni Eğitim Enstitüsü mezunu olup okullarda müzik öğretmenliği yapmaktaydı ve 32 liralık zorunlu masrafların dışında halkevinden ücret almamaktaydı. Müzik çalışmaları

32 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/12/19, 13 Mayıs 1949.

33 *Tan gazetesi*, S.1673, 29 Mart 1940, s.4; "İstanbul Halkevlerinin Bir Aylık Çalışmaları", *Yeni Türk Dergisi*, VIII, S.89, Mayıs 1940; *Cumhuriyet gazetesi*, S.6095, 29 Temmuz 1941, s.2; S.6313, 16 Mart 1942, s.2. (Şubenin diğer konser faaliyetleri için bakınız Ek No:1).

34 BCA, F.490.1.0.0/986.819.2/40, 30 Temmuz 1936.

için 1948 yılı bütçesinde güzel sanatlar şubesine ayrılan tahsisat 600 liraydı ve bu para öğretmenlerin zorunlu masrafları, müzik aletlerinin tamiri ve tel vb. parçaların alımında kullanılmaktaydı³⁵.

Şubenin tespit edilen diğer faaliyetleri şunlardı:³⁶

-Macar Prof. Dr. Jan Ban ve Madam Hoflor'a konser verildi. Koro, orkestra ve piyano konserleri gerçekleştirildi.

-Kalabalık bir orkestra tarafından mandolin konseri, Hintli müzisyen Narain Şuami'nin konseri ve Konservatuar Profesörü Bayan Gelenbevi'nin şan konseri icra edildi. Bu konserlere toplam 400 dinleyici geldi.

-1938-1940 yılları arasında 28 konser verildi ve bu konserlere 4620 dinleyici katıldı.

-İstanbul Konservatuvarı Orkestrası Şefi Prof. Dr. Seyfettin Asalın idaresinde konser verildi.

-Bir caz konseri, mandolin konseri ve aylık orkestra konseri düzenlendi.

-Opera Sanatçısı M. Küpef iki müsamere verdi.

-Eminönü Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi Başkanı Cemil Türkorman'ın çabalarıyla bir çocuk korusu oluşturuldu. Bu koro ilk konserini verdi.

-Ankara Devlet Konservatuvarı Piyano Bölümü öğrencileri, Prof. Dr. Ludving Von Çaçkes idaresinde iki konser verdi.

-Şef Cemil Türkorman idaresinde bir konser verildi. Konserde Suppe'nin bir uvertürü, Haydn'in bir senfonisi ve altı bestekârın çeşitli eserleri çalındı.

Eminönü Halkevi'nde serbest konserler de verilmekteydi. Gerek toplu ve gerekse solo olarak halkevi dışından konser vermek isteyenlerin gün ve programı bildiren bir yazıyla güzel sanatlar şubesine başvurması gerekmekteydi.

Halkevinin kurduğu müzik komiteleri şunlardı:³⁷

Salon Orkestrası: Dersleri koordine eden bir öğretmen, öğrenciler ve halkevi tarafından yol ücretleriyle diğer zorunlu ihtiyaçları karşılanan müzisyenlerden oluşmaktaydı. Toplam 30 kişiden oluşan bu orkestra her ayın ilk pazar günü halka açık bir konser verilmekteydi. Pazar gününü takip eden ilk salı günü bu konser üniversite öğrencileri için tekrarlanmaktaydı.

Mandolin Orkestrası: 20 kişiden oluşan orkestra iki ayda bir konser verilmekteydi.

Caz Orkestrası: 12 kişiden oluşan caz orkestrası her ay bir konser verilmekteydi. Gerekli görüldüğünde orkestra kadroları genişletilmekteydi.

35 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/7/8/74, 13 Mayıs 1949.

36 "Evimizin İki Aylık Çalışmaları", *Yeni Türk Dergisi*, C.7, S.73, Ocak 1939, s.41. "Evimizin Mart Ayı Çalışmaları", *Yeni Türk Dergisi*, VII, S.75-76, Mart-Nisan 1939, s.159; İstanbul *Eminönü Halkevi 1938-1940*, İstanbul, 1940, s.24; *Cumhuriyet gazetesi*, S.5904, 17 Ocak 1941, s.4; "İstanbul Halkevlerinin Bir Aylık Çalışmaları", *Yeni Türk Dergisi*, VIII, S.89, Mayıs 1940; "Eminönü Halkevi 1 Nisan-1 Haziran Faaliyet Ayları", *Yeni Türk Dergisi*, X, S.115/7, Temmuz 1942, ss.21-22; *Cumhuriyet gazetesi*, S.7059, 10 Nisan 1944, s.2; S.7077, 28 Nisan 1944, s.1; S.7105, 26 Mayıs 1944, s.2; S.7301, 18 Aralık 1944, s.2.

37 *Eminönü Halkevi 1941-1942 Faaliyeti*, İktisadi Yürüyüş Matbaası, İstanbul, 1943, s.24.

Müzikli Temsil ve Operetler: Temsil şubesi üyeleriyle birlikte orkestra şefinin gözetimi altında müzikli temsiller ve operetler sunmaktaydı.

1.6.Eyüp Halkevi

Güzel sanatlar şubesi 26 Eylül 1947 tarihinde kuruldu. Şube öncelikle Türk müziği üzerine faaliyet gösterdi. 1948 yılı içinde Garp müziği kolu oluşturuldu. Türk müziği korusu özel gecelerde, milli bayram ve günlerde konserler vermektedir. Türk müziği kolunda yaşları 18-55 arasında değişen çoğu memur, esnaf, işçi ve öğrenci olan 29 faal üye bulunmaktaydı. Bu üyelerden bazıları daha önce üç-dört yıl müzik faaliyetleri içinde yer alırken çoğunluğu yeni başlayan amatörlerdi. 27 Şubat 1948 tarihinde Garp müziği kolu 10 faal öğrencisiyle birlikte ikinci devre derslerine başladı. Bando da kullanılan müzik aletlerinin bir kısmı bozuk olduğu için kullanılmamaktaydı. Sadece bir klarnet, bir trombon ve bir de trompet kullanılabilen durumdaydı. Türk müziği alanında üyelerin şahsına ait olmak üzere beş keman, iki ud, bir cümbüş ve iki kanun bulunmaktaydı. Ayrıca şubeye ait demirbaş müzik aletleri şunlardı: bir piyano, iki keman ve bir de caz davulu. Şube 1948 yılı için müzik şubesine 25 liralık bir bütçe ayırmaktaydı. Bu meblağ ancak öğretmen Nevzat Balkır'ın yol ücretini karşıladığı için şube başka bir ödeme yapamamaktaydı³⁸.

1.7.Fatih Halkevi

Şubeye bağlı koro 60 kişiyle faaliyetlerini yaz ve kış olarak düzenlenen iki program çerçevesinde sürdürmekteydi. Yazın teorik eğitim verilmekte kışın da koro çalışmaları yapılmaktaydı. Özellikle nisan ve mayıs aylarında koro büyük konserler vermektedir. İstanbul'un çeşitli semtlerinden gelen üyelerin 35'ini kız üye teşkil etmekteydi. Bu üyeler içinde lise ve yüksel tahsil yapan öğrenciler, memur, işçi, daktilograf, terzi ve öğretmen bulunmaktaydı. Şubenin çok sesli korosunun yanında 1948 yılı içinde Batı müziğiyle ilgili çalışmalara başladığı anlaşılmaktadır³⁹. CHP Genel Sekreterliği'nin talebi üzerine Ankara'da yapılacak törende seslendirilecek üç sesli türkülerin isimleri şu şekildeydi: Gesi bağlarında (Kayseri halk havası), yıldızlar (solo ve koro-Erzurum halk havası), yemenimde hare var (Konya halk havası), Katırcıoğlu (Isparta halk havası), kız pınardan (Konya halk havası) ve kevenk yolu (Erzurum halk havası)⁴⁰. Fatih Halkevi Korusu Ankara'da her yıl düzenli olarak gerçekleştirilen halkevlerinin yıl dönümü kutlamalarına katılmaktaydı. Halkevlerinin 1948 yılı yıldönümü kutlamaları çerçevesinde Fatih Halkevi'ndeki koro çalışmalarını organize etmek hem de İstanbul'daki müzik faaliyetlerini teftiş etmek amacıyla halkevlerinin müzik işleri şefi Adnan Saygun görevli olarak Ankara'dan gönderildi⁴¹. Ankara'ya gidecek 45 kişilik koronun yol ve yemek masrafları da CHP Genel Sekreterliği tarafından karşılandı⁴².

Fatih, Kadıköy ve Eminönü halkevleri genel amaçlarının dışına çıkarak amatör ruhu canlandırmak yerine profesyonelleşme eğilimi göstermekteydiler. Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nin 19.maddesinde yer alan "...profesyonel veya amatör unsurları toplar..."⁴³ ifadesi de bu konuda halkevlerini cesaretlendirmekteydi. Üstelik CHP Genel Merkezi Fatih, Kadıköy ve Eminönü halkevlerinin orkestralarını bir nevi CHP'nin vitrini

38 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/15/16, 13 Mayıs 1949.

39 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/45, 13 Mayıs 1949.

40 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/47, 13 Mayıs 1949.

41 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/36/37/42, 13 Mayıs 1949.

42 Ankara'daki törenler esnasında ücreti CHP Genel Sekreterliği'nden olmak üzere öğrencilerin yemekleri Yardımsevenler Derneği Kız Talebe Yurdu tarafından karşılandı. BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/36/37/41/48, 13 Mayıs 1949.

43 Bakınız Ek No: 3

olarak görüyordu. Bu nedenle halkevlerinin başarılarını halka göstermek için söz konusu orkestralar Ankara'daki törenlere davet edilmekteydi.

Halkevlerinin müzik kolları eksik gördükleri birtakım materyali CHP Genel Sekreterliği'nden talep etmekteydi. Örneğin Fatih Halkevi Üç Sesli Halk Havaları Korosu repertuarını zenginleştirebilmek amacıyla uygun görülen halk türkülerinin gönderilmesini genel sekreterliğe bildirdi fakat olmadığı yönünde olumsuz haber aldı⁴⁴.

Fatih Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi üyelerinden keman sanatçısı Ekrem Zeki Üngör ve eşi piyanist Verda Üngöl, ülkenin çeşitli yerlerindeki halkevleriyle sanat yakınlığı ve bir kültür tanışıklığı oluşturmak amacıyla 24 Temmuz 1939 tarihinde bir Anadolu turnesine çıktı. Sanatçılar: Bandırma, Balıkesir, Manisa, İzmir, Aydın, Afyon, Konya, Adana, İskenderun, Kayseri, Sivas ve Samsun'daki halkevlerinde; Pogonini, Çaykovski, Wieniavsky ve Brahms gibi tanınmış sanatçıların eserlerinden oluşan bir konser verdi⁴⁵.

1.8.Kadıköy Halkevi

Kadıköy Halkevi kendi bünyesinde ilk olarak güzel sanatlar şubesini kurdu. Şubenin ilk toplantısında ressam İbrahim Çallı şube başkanı seçildi. Şubede resim ve heykel çalışmalarının yanında oluşturulan müzik kolu aracılığıyla şan eğitimi vermeye başlandı. Gitar, keman, mandolin, viyolonsel ve piyano çalmasını öğretmek amacıyla kurslar düzenlendi. Şubenin kurduğu orkestra ve koro Kadıköy'de bulunan Hale, Opera ve Süreyya sinemalarıyla çevre ilkokullarda konserler verdi⁴⁶.

Müzik Kolu 1943-1944 çalışma döneminde Faruk Çeçen'in başkanlığında Orkestra Şefi Eşref Antikacı, Prof. Dr. Muhiddin Erel ve Kemal Niyazi Seyhun tarafından idare edilmekteydi⁴⁷. Müzik kolu geniş çaplı bir orkestra kurdu Orkestra halkevlerinin 12.yıl dönümünde Ankara'da gerçekleştirilen törene katıldı ve büyük bir beğeni kazandı. Kol yöneticileri orkestranın faaliyetlerine devam edebilmesi için aylık 500 lira, koro öğretmenleri için 90 lira, piyano, keman, viyolla, viyolonsel ve bas öğretmenleri için de 150 lira olmak üzere yıllık olarak 7-8 bin liralık bir bütçeye ihtiyaç duymaktaydı. Müzik kolu yönetimi söz konusu meblağın CHP Genel Sekreterliği tarafından ödenmesini ya da orkestra yararına ücretli konserler yapılmasına izin verilmesini istemekteydi⁴⁸. Şube komitesinin yaptığı tahkikat sonucunda bu durumun hukuki dayanağının olmadığı anlaşıldı ve Kadıköy Güzel Sanatları Koruma Cemiyeti adında bir teşekkülün oluşturulması kararlaştırıldı. Söz konusu cemiyetin kendine ait bir orkestrası olmayacaktı. Bu cemiyetin müzik faaliyetleriyle ilgili amaçları şu maddeler altında toplanabilir: Ders veren öğretmenlerin ücretini temin edecek, fakir öğrencilere nota, kâğıt, alet ve levazım sağlayacak, orkestra ve müzik çalışmaları için maddi destek verecek, halkevinde çalışacak sanatkârların ve yardımcıların zorunlu masraflarını karşılayacak, halkevinde konser vermek için çağrılan misafir sanatkârlara destek olacak, milli danslar ve halk türküleri gibi alanlarda çalışanları teşvik edecekti⁴⁹.

44 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/27/28, 13 Mayıs 1949.

45 *Cumhuriyet gazetesi*, S.5459, 24 Temmuz 1939, s.2.

46 Emine Malkoç, Ali Şahin, Silvart Malhasyan, Sertaç Solgun, "Kadıköy Halkevi ve Faaliyetleri", *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S.10, 2006, s.119.

47 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/107/108, 13 Mayıs 1949.

48 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/94/95/96, 13 Mayıs 1949.

49 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/98, 13 Mayıs 1949.

İstanbul Halkevleri Güzel Sanatlar ve Temsil Şubelerinin Faaliyetleri (1939-1951)

Şubenin tespit edilen diğer faaliyetleri şunlardı:⁵⁰

Keman, viyolensel, piyano, mandolin, gitar, orkestra, koro, şan ve caz çalışmalarına devam edildi. Her ay sanat akşamları düzenlendi. Milli bayramlarda ve resmi günlerde Kadıköy'de bulunan, Hale, Süreyya ve Opera sinemalarında konserler verildi. Orkestra ve koro çevre okullarda, parti ilçe merkezlerinde, yakın il ve ilçelerde konserler düzenlendi. Piyaniist Vecihe bir konser verdi. Orkestra Şefi İskender Ardan idaresinde bir orkestra konseri sunuldu. Ankara Radyosu Solisti Seyha Talay, piyanist Hege refakatinde bir viyolensel resitali gerçekleştirdi.

Tablo 3: 1 Mart 1945 Tarihine Göre Kadıköy Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi'nin Ders Programı⁵¹

Günler	Saatler	Dersin Adı	Öğretmenin Adı-Soyadı
Pazartesi	-	-	-
Salı	16.00-18.00	Keman	Biron
Çarşamba	16.00-18.00	Kontrbas	Remzi Dölensoy
Perşembe	10.00-12.00	Piyano	Piraye Tüzüner
	15.00-18.00		
Cuma	18.00-20.00	Orkestra	Eşref Antikacı
Cuma	16.00-20.00	Keman	Teodor Velâhopolos
Cuma	16.00-18.00	Keman ve Viyola	Enofik Kuşaf
Cuma	16.00-18.00	Viyolensel	Lütfiye Karacaovalı
Cumartesi	15.00-18.00	Koro	Hulûsi Öktem
Cumartesi	17.00-19.00	Keman	Emine Eren
Pazar	10.00-13.00	Caz	Hulki Saner

Müzik dersleri bireysel olarak verilmekteydi. Keman derslerine 30'dan fazla öğrenci katılmaktaydı. Kontrbas sınıfında 8 öğrenci vardı. Caz orkestrası 21 kişiydi. Şube amatör senfonik orkestrası olarak toplamda 73 üyeye sahipti. Ders veren öğretmenler konservatuvar mezunu olup alanında uzman kişilerden oluşmaktaydı⁵². Üyeler arasında dış doktoru, eczacı, öğretmen, memur, ev hanımı, tüccar gibi birçok farklı göreve mensup kişilerle yükseköğrenim öğrencileri bulunmaktaydı.

İstanbul halkevleri müzik çalışmalarında bölgelerindeki sıradan halka inmek yerine daha çok yeteneği olup maddi imkânsızlıklar veya çeşitli nedenlerden dolayı konservatuvara gidememiş özellikle gençleri halkevlerine çekerek bir anlamda sosyal adaleti gerçekleştirmek istiyordu. Bu amaçla İstanbul Devlet Konservatuvarı öğretim görevlilerine veya bu okuldan mezun alanında uzman görevlilere kendi bünyelerinde açtıkları çeşitli kurslarda eğitim verdiriyorlardı. Daha önce de ifade edildiği üzere halkevlerinin amatör ruhu korumaya çalışması gerekirken böyle bir davranış sergilemeleri tezat bir durum oluşturmaktaydı. Hâlbuki halkevlerinin müzik alanında yetenekli gençleri tespit edip maddi imkânları çerçevesinde şehirdeki konservatuvara yönlendirmeleri gerekiyordu. Halkevleri kendilerini merkezi yönetime kanıtlayma ve ön plana çıkma hevesiyle adeta birbirleriyle

50 *Kadıköy Halkevi'nin 1935-1943 Yılı Çalışmaları*, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1943, s.17; *Cumhuriyet gazetesi*, S.5305, 20 Şubat 1939, s.9; *Tan gazetesi*, S.1282, 26 Şubat 1939, s.4; *Akşam gazetesi*, S.9197, 27 Mayıs 1944, s.5.

51 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/99, 13 Mayıs 1949.

52 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/100/101, 13 Mayıs 1949.

yarısmaktaydı. Hal böyle olunca da Eminönü, Fatih, Beyoğlu ve Kadıköy gibi İstanbul'un merkezi semtlerinde yer alan halkevleri tüm olanaklarını bu yönde kullanmaktaydılar. Bununla birlikte, Çatalca, Sarıyer, Şile gibi şehir merkezinden uzakta yer alan halkevlerinde müzik faaliyetleri son derece yetersizdi.

1.9.Kartal Halkevi

Şubenin bando kolunda 18, caz kolunda 5, çocuk korosunda 25 ve mandolin birliğinde 15 faal üye bulunmaktaydı. Üyelerin 6'ı sanatkâr, 5'i tüccar, 8'i memur, 2'i lise öğrencisi, 1'i serbest meslek sahibi ve 40'ı da ilk ve ortaokul öğrencisiydi⁵³. Öğrencilerin dışındaki üyelerin yaş aralığı 23-46 arasında değişmekteydi. Şube yetkililerinin verdiği bilgiye göre müzik faaliyetlerine 1938 yılında başlayan üyelerin tamamı amatördü. Şubenin ücretli olarak çalışan bir öğretmeni mevcuttu. Bando ve caz kolları gelişim göstermekteydi. Çocuk korosu halk türküleri üzerine çalışmaktaydı. Kolun bütçesi 950 lira olup bu ücretin 700 lirası bandoya, 200 lirası caza ve 50 lirası da kolun diğer masrafları için kullanılmaktaydı. Üyelere herhangi bir ücret ödenmemekteydi. Şubeye ait toplam 23 adet müzik aleti vardı: caz davulu, bir akordeon, bir banço, dört klarnet, dört kornet, bir trompet, iki tenor, bir baso, iki alto, iki trombon, bir davul, bir saksafon, bir trampet ve bir zil⁵⁴.

1.10.Sarıyer Halkevi

Güzel sanatlar şubesinin halk türküleri ve milli müzik alanında faaliyet gösteren 12 faal üyesi bulunmaktaydı. Üyelerin yarısı ortaokul öğrencisiydi. Bir kısmı da kibritle fabrikasının memur ve işçileriydi. Garp müziği alanında çalışan üyeleri mevcut değildi. Bölge halkının müzik kültürünü artırabilmek için İstanbul Konservatuvarı'nda eğitim almış bazı gruplara Sarıyer dâhilinde konserler verdirilmekteydi. Şubenin mali gücü yetersiz olmasına karşın üyelerin ulaşım ücretleri karşılanabilmekteydi. Şubeye kayıtlı tek müzik aleti piyanoydu. Maddi imkânlar elverdiği takdirde kızlardan oluşan bir koronun kurulması planlanmaktaydı⁵⁵.

1.11.Şile Halkevi

Şubenin çalışma kollarında yer alan üyelerin yaşı 18'den büyüktü. Üyelerin çoğu esnaf ve işçiydi. Müzik kolunda biri klarnet, biri cümbüş, biri ud, biri saksafon ve biri de mandolin çalan toplam beş üye görev almaktaydı. Müzik faaliyetlerinde Köy Enstitüsü mezunlarından faydalanılmaktaydı. Şubenin müzik öğretmeni yoktu. Bütçesi oldukça mütevazıydı. Öyle ki önce 50 lira olan bütçe daha sonra 15 liraya kadar indi. Hiçbir üyeye ücret ödenmemekteydi. Koroya ve bir bandoya ihtiyaç duyan şubenin demirbaş müzik aletleri şunlardı: bir saksafon, bir klarnet, bir trombon, hurda ve bakıma ihtiyacı olan iki adet keman⁵⁶.

1.12.Şişli Halkevi

Şube 1935 yılında iki üyeyle kuruldu. 1937 yılında üye sayısı 29'du⁵⁷. Tespit edilen bazı faaliyetleri şunlardır:⁵⁸ Suzan Kocatürk, Bayan Danailo'nun piyanoda refakatiyle şan

53 Arşivde bir üyenin mesleki bilgisinin verilmemesi tespit edildi.

54 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/24, 13 Mayıs 1949.

55 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/17, 13 Mayıs 1949.

56 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/18, 13 Mayıs 1949.

57 BCA, F.490.1.0.0/986.820.1/104, 14 Şubat 1939.

58 *Cumhuriyet gazetesi*, S.5305, 20 Şubat 1939, s.9; *Akşam gazetesi*, S.7491, 29 Ağustos 1939, s.4; S.7542, 19 Ekim 1939, s.4; S.7597, 15 Aralık 1939, s.4.

konseri verdi. Zafer Bayramı dolayısıyla halkevi caz grubunun katılımıyla danslı eğlenceler yapıldı. Bayan Danailoff tarafından piyano konseri verildi. Caz konseri düzenlendi.

1.13.Üsküdar Halkevi

Halkevinin klasik müzik (1 Nisan 1935), bando ve caz orkestrası (10 Kasım 1935) 1935 yılı içinde kuruldu⁵⁹. Tespit edilen bazı faaliyetleri şunlardır:⁶⁰ 1939 yılının ikinci altı ayı içinde verilen 4 konsere 1000 dinleyici geldi. Halkevinin hastanelerde yatan hastalara moral vermek amacıyla görevlendirdiği bando, Üsküdar'daki hastanelerde konserler verdi.

1.14.Yeşilköy Halkevi

Müzik kolu 1949 yılı itibarıyla açılmamıştı ve maddi imkânsızlıklar nedeniyle de açılması mümkün görülmemektedir⁶¹.

Şehremini Halkevi'nin 1935 yılı itibarıyla güzel sanatlar şubesi vardı ve başkanı da Pertev Topuzoğlu'ydu. Başkanla beraber toplam dört üyesi bulunmaktaydı. Şube akşamları keman dersleri vermekteydi⁶². Çatalca ve Yalova halkevleri güzel sanatlar şubesinin müzik faaliyetleri hakkında arşivde bir bilgiye ulaşamadı.

2.Sergiler

İstanbul halkevleri sergi faaliyetlerine geniş yer ayırdı. Amatör sanatçıları teşvik etmek, halk arasında sanat sevgisi oluşturmak amacıyla yola çıkıldı ve sanatın pek çok alanıyla ilgili sergiler açıldı. Bu sergilerin başında resim ve fotoğraf sergileri gelmekteydi. Güzel sanatlar şubesine bağlı olarak kurulan "*resim ve fotoğraf kolu*" bu sergileri düzenlemekle görevlendirildi.

Eminönü Halkevi, öğrencilerin yaptıkları resimleri halkevi salonunda sergileyerek onları sanatsal faaliyetlerde bulunmaya teşvik etti. Çeşitli konuların işlendiği bu resimler sulu boya ve kara kalem çalışmalarıyla renkli el işi kâğıtlarından oluşmaktaydı⁶³. Eminönü Halkevi, İstanbul'da okuyan öğrencilerin yanında, Anadolu'nun birçok yöresindeki öğrencilerin resimlerini de sergiledi. Bursa Kız Öğretmen Okulu ve Samsun Lisesi öğrencilerinin yaptıkları resimler için halkevi salonunda sergiler açıldı⁶⁴.

CHP Genel Sekreterliği her yıl şubat ayında halkevlerinde birer fotoğraf ve resim sergisi açılması için verdiği direktif uyarınca Eminönü Halkevi 1940 yılının Şubat ayında bir fotoğraf sergisi düzenlemeye karar verdi. Halkevi yöneticileri söz konusu fotoğraf sergisine hazırlanan amatör sanatçılara fikir vermek amacıyla 1939 yılının Aralık ayında bir fotoğraf sergisi açtı ve 150 fotoğrafı sergiledi. Halkevlerinde seyyar sergi uygulaması da yapıldı. "*Dün ve bugün*" isimli sergi önce 5 Mayıs 1950 tarihinde Eminönü Halkevi'nde daha sonra da şehrin muhtelif mekânlarında halkın beğenisine sunuldu⁶⁵.

CHP Genel Sekreterliği fotoğraf ve resim sergilerinin bir arada açılabilceğini uygun görmekteydi. Bu sergileri ve çalışmalarını teşvik etmek amacıyla fotoğraf ve resim yarışmaları

59 BCA, F.490.1.0.0/986.819.2/88/89, 30 Temmuz 1936.

60 *Üsküdar Halkevi Broşürü*, Kenan Basımevi, İstanbul, 1939, s.22; "İstanbul Halkevlerinin Bir Aylık Çalışmaları", *Yeni Türk Dergisi*, VIII, S.89, Mayıs 1940.

61 BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/25, 13 Mayıs 1949.

62 BCA, F.490.1.0.0/986.819.2/21, 30 Temmuz 1936.

63 "Eminönü Halkevinde Resim Sergisi", *Yeni Türk Dergisi*, C.IX, S.103, Temmuz 1941, s.627.

64 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6493, 12 Eylül 1942, s.2; İstanbul *Eminönü Halkevi 1938-1940*, s.34.

65 BCA, F.490.1.0.0/975.779.1/1, 6 Haziran 1950.

düzenlendi. İstanbul halkevleri düzenlenen bu yarışmalara katılıp derece ve ödüller aldı. CHP Genel Sekreterliği tarafından “Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri” adı altında düzenlendiği bu yarışmaları bir kitapçık halinde yayınlattı⁶⁶.

Eminönü Halkevi’nde İngiliz Kültür Kurulu’yla iş birliği içerisinde bir fotoğraf sergisi düzenlendi. Bu sergide; XI. yüzyıldan günümüze kadar gelen İngiltere’deki tarihi binalar sergilendi ve İngiliz mimarisinin geçirdiği dönemler gösterildi⁶⁷.

Eminönü Halkevi ülkemizde ilk defa bir “*diyaroma sergisi*” açtı. Bu sergide İnönü Zaferi, Lozan Antlaşması’nın imzalanması, Harf İnkılabı gibi yakın tarihimizin önemli tarihi olayları sanatçı Vedat Ar tarafından gösterime hazırlandı⁶⁸. İl köy bürosunun girişimleriyle İstanbul iline bağlı köylerde, köylü kadınlar tarafından yapılan pamuklu, keten, her çeşit dokuma, kilim, havlu, mendil, dantel, oya, yemeni ve iç çamaşırlarıyla diğer giyim kuşam ve süs eşyasının sergilendiği “*Köy İşleri Sergisi*” açıldı⁶⁹. Bu sergilere ek olarak Eminönü Halkevi, halkevlerinin çıkardığı yayınlardan oluşan “*Halkevleri Neşriyatı Sergisi*” düzenledi,⁷⁰ ayrıca ülkenin çeşitli yerlerindeki cezaevleri, sanat okulları, Kızılay Sanatevi ve Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından hazırlanan matbaa, dokumacılık, kunduracılık, boyacılık, mobilyacılık ve diğer sanat işlerinin gösterime sunulduğu bir sergi açıldı⁷¹. Eminönü Halkevi’nde 1938-1940 yılları içerisinde düzenlenen 5 sergiye toplam 89.034 ziyaretçi geldi⁷².

Diğer İstanbul halkevlerinin düzenlediği sergilerden tespit edilenler şunlardır:⁷³

Bakırköy Halkevi: Ziraat sergisinde hayvan pancarları sergilendi.

Beyoğlu Halkevi: Yurdun çeşitli yerlerinden gönderilen 500 kitapla birlikte 1000’den fazla kitaptan oluşan bir kitap sergisi düzenlendi. On beş gün devam eden serginin ilk günkü ziyaretçi sayısı 5000’di. Ayrıca amatörlerin eserlerinden oluşan fotoğraf ve resim sergisi; Türk Karikatür Sergisi, elişleri sergisi ve Figür, peyzaj ve desen sergileri de Beyoğlu Halkevi tarafından düzenlendi.

Eyüp Halkevi: Halkevlerinin 13. yıldönümü nedeniyle resim, fotoğraf, gravür, karikatür ve kitap sergileri açıldı.

Fatih Halkevi: Amatör 10 sanatçının 55 resimle katıldığı bir “*Resim Sergisi*” açıldı.

Kadıköy Halkevi: Eski Türk el işlemlerinden oluşan bir sergi açıldı. Sergide 200 parça eser sergilendi.

Şişli Halkevi: Amatörlerin resim ve fotoğraflarından oluşan bir “*Resim ve Fotoğraf Sergisi*” ve afiş sanatçısı İhâp Hulûsi’nin eserlerinden oluşan bir “*Afiş Sergisi*” açıldı.

66 Muhip Dranas, *Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri*, Ankara Basımevi, Ankara, 1941, s.1941.

67 *Cumhuriyet gazetesi*, S.7302, 19 Aralık 1944, s.2

68 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6525, 16 Ekim 1942, s.2.

69 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6539, 30 Ekim 1942, s.2.

70 “Eminönü Halkevinde Halkevleri Neşriyatı Sergisi”, *Yeni Türk Dergisi*, C.VIII, S.100-101, Nisan-Mayıs 1941, s.564.

71 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6811, 1 Ağustos 1943, s.2.

72 *İstanbul Eminönü Halkevi 1938-1940*, s.47.

73 *Tan gazetesi*, S.1230, 2 Ocak 1939, s.4; *Cumhuriyet gazetesi*, S.5903, 16 Ocak 1941, s.2; *CHP Beyoğlu Halkevi 1941-1942 Yılı 2 ci Çalışma Devresi Programı*, İstanbul, 1942; *CHP Beyoğlu Halkevi Birinci Sanat Ayı Broşürü*, Kenan Basımevi, İstanbul, 1942, s.2; *Cumhuriyet gazetesi*, S.6767, 18 Haziran 1943, s.1; *Akşam gazetesi*, S.7656, 15 Şubat 1940, s.4; *Tan gazetesi*, S.1666, 22 Mart 1040, s.4; S.1673, 29 Mart 1940, s.4;

Üsküdar Halkevi Broşürü, 1939, s.29; *Cumhuriyet gazetesi*, S.6944, 17 Aralık 1943, s.2; S.7359, 14 Şubat 1945, s.2; “Halkevleri Çalışmalarından” *İstanbul Halkevleri Dergisi*, C.II, S.17, 1 Ağustos 1944, s.11.

Üsküdar Halkevi: Üsküdar ve çevresinde bulunan Haydarpaşa Lisesi, Üsküdar 1., 2. ve 3. ortaokulları, Üsküdar Amerikan Kız Lisesi ve Üsküdar Kız Enstitüsü tarafından halkevi salonunda 8 gün süren bir resim sergisi açıldı. Bu süre içinde sergiyi 3536 kişi sergiyi ziyaret etti. Karikatürist Cemal Nadir'in eserlerinden oluşan "*Karikatür Sergisi*" düzenlendi. "27 yıl Önce Türk Ressamlar Sergisi"nde resimleri sergilenen sanatçılardan hayatta olanların tablolarından oluşan bir resim sergisi açıldı. Bu sergide eserleri sergilenen ressamlar; Şevket Dağ, İbrahim Çallı, Ali Sami Yetik, Agâh Feyhaman, Hikmet Onan, Mehmet Ali ve Vecihe Bereketoğlu'ydu.

3.Milli Oyunlar

Güzel sanatlar şubeleri kültürel değerlerimizden biri olan milli oyunlara da yer ayırdı. Eminönü Halkevi bu konu üzerinde önemli çalışmalarda bulundu. Milli oyunlarımızı halka ve özellikle de genç üniversite öğrencilerine öğretmek amacıyla dil edebiyat, güzel sanatlar ve sosyal yardım şubelerinin işbirliğiyle "*Milli Oyunlar Kolu*" oluşturuldu. Kol dil edebiyat şubesine bağlandı ve başkanlığına da Tark Zafer Tunaya getirildi. Tunaya bu kolun kuruluş nedenlerini şöyle açıklamaktaydı:

"Halkçı bir rejim ve zihniyet için milli cevhere dayanma ve güvenme ne kadar esaslı bir dilekse hakiki değerleri halk ruhunda arama ve kıymet ölçülerini bu feyizli kaynaktan toplama da o kadar şerefli bir yurt ödevidir. Milli enerjimizin tezahürü olan milli oyunları genç arkadaşlara öğretmekle, damarlarında aynı heyecanın kanı dolaşan bir gençlik yetiştirmek istiyoruz. Gayemizin ikinci hedefini ise şöyle ifadelendirebilirim: Burada ilk işimiz milli oyunlarımızı göstermek, oyun bilmeyen vatandaşlara da diğer köşelerin hareketlerini belletmedir. Bu suretle gençlerin arasında müşterek bir dinamizm makinesi kurmuş olacağız. Öyleki: Kars'lı Egelî'nin bütün heyecanını tadacak, Egelî Artvinli'nin bütün ruhunu bilecek"⁷⁴.

Tunaya'nın bu görüşleri doğrultusunda: Ege, Karadeniz, Kars, Erzurum, Artvin, Hemişin, Sivas, Elazığ, Hemişin, Balıkesir, Dicle ve Diyarbakır halk oyunları ekipleri kuruldu. Ekip üyelerinin tamamı üniversite öğrencisi olup folklorik kıyafetlerini kendi olanaklarıyla temin ettiler. 1941-1942 döneminde bu kola kayıtlı toplam 173 üye bulunmaktaydı. Üyelere ders vermek için alanında uzman 12 oyun eğitmeni görevlendirildi. Kolun 9 görevliden oluşan bir de saz ekibi vardı. Bu üyelere 95'i halk oyunlarını halkevine gelmeden önce bilmekteydi. 78 üyeye de halkevi bünyesinde görevli ekip öğretmenleri tarafından oyunlar öğretilmekteydi. Bu iki yıllık dönemde milli oyunlar kolu toplam 14 gösteri sundu. İstanbul'da çeşitli yerlerde düzenlenen 18 adet çeşitli toplantı ve törene katıldı. Ayrıca iki gösteriyi de Kadıköy Halkevi'nde sundu. Eminönü Halkevi'nde yapılan gösterilere toplam 8450 izleyici katıldı⁷⁵. 17-18 Mart 1943, 24 Kasım 1943, 26 Şubat 1944 ve 19 Mart 1945 tarihlerinde tamamı yöresel kıyafetlerle gerçekleştirilen gösteriler halkın beğenisini kazandı⁷⁶.

Eminönü Halkevi "*Milli Oyunlar Festivali*" adı altında İstanbul'da 14-22 Ağustos 1942 tarihleri arasında büyük bir festival düzenledi. Bu festival için Kars, Erzurum, Samsun, İzmir, Şanlıurfa, Gaziantep, Sivas, Diyarbakır, Konya ve Balıkesir'den milli oyun ekipleri

74 Şevket Evliyagil, "Eminönü Halkevinin Milli Oyunlar Kolunda 1 Saat", *Yeni Türk Dergisi*, XI, S.123-124-125, Mart-Nisan-Mayıs 1942, s.12.

75 *Eminönü Halkevi 1941-1942 Faaliyeti*, ss.44-45.

76 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6674, 17 Mart 1943, s.2; S.6924, 24 Kasım 1943, s.2; S.7014, 25 Şubat 1944, s.2; S.7392, 19 Mart 1945, s.2.

geldi. İstanbul'da da üç ayrı ekip oluşturuldu. Ayrıca İstanbul'da oturup Anadolu'nun çeşitli yörelerine mensup vatandaşlardan oluşan "Taşralılar Kolu" oluşturuldu. Anadolu'dan yöresel kıyafetleriyle gelen ekipler, kendi yörelerinin şarkı ve türkülerini söylediler. İstanbul ekipleri: "Anavatan'dan ayrılan Türk oyunları, Kırım ve Kafkas Oyunları ve mahalli oyunlar" olmak üzere oyunlarını üç gruba ayırarak sundu. Balıkesir ve İzmir'den gelen gruplar diğerlerine göre daha kalabalıktı. Festival düzenleme kurulunun aldığı karar doğrultusunda, Erzurum, Gaziantep, Konya ve İzmir köy düğünleri festival süresince canlandırıldı. Festival çerçevesinde Anadolu ve İstanbul milli oyunlar ekipleri; Taksim Belediye Gazinosu, Sarayburnu Park Gazinosu, Büyükkada Yürük Ali Gazinosu, Büyükdere Beyaz Park Gazinosu, Beyoğlu Park Oteli, Bebek Belediye Gazinosu, Tepebaşı Plaj Gazinosu, Suadiye Plaj Gazinosu'nda gösterilerini sundular. Projektör ve reflektörlerle aydınlatılan Fenerbahçe Stadyumu'nda sunulan final oyunları festival sona erdi. Festivale katılımı artırmak amacıyla ek vapur, tramvay ve otobüs seferleri konuldu. Festival düzenleme kurulu daha önceden festival için özel bir şarkı besteleterek plağa kaydettirdi ve şarkının notalarını, oyunlara gelecek ekiplere gönderdi. Bu şarkı festivaldeki her gösteri öncesi katılımcılarla birlikte söylendi. Söz konusu bu şarkının ilk dörtlüğünün sözleri şöyleydi:⁷⁷ "Yurdun her köşesinden, Renk verecek festival, Yurdun tâ ötesinden, Seslenecek festival".

4. Diğer Faaliyetler

Halkevleri yönetmeliğine göre güzel sanatlar şubeleri müzik ve sergi faaliyetleri dışında; resim, fotoğraf, karikatür, süsleme sanatları, heykel ve mimari alanlarında da faaliyet gösterdi. Kadıköy, Beyoğlu ve Fatih halkevleri çiçekçilik ve şapkacılık alanlarında kurslar açtı. Fatih Halkevi ayrıca fotoğraf, resim, kaligrafi (güzel yazı) kursları düzenledi⁷⁸. Kurs faaliyetlerinde bahsedildiği üzere bu derslerde üretilen ürünler için sergiler açıldı. İstanbul halkevleri güzel sanatlar şubeleri atölyeler ve sergiler açarak bölge halkından istekli olanları resim, fotoğraf, heykel ve süsleme sanatları alanında aydınlatmaya ve görevlendirdiği öğretmenler aracılığıyla eğitmeye çalışmaktaydı. İstanbul halkevleri mimari alanda önemli bir faaliyet sergileyemedi. Bu yönde sadece Kadıköy Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi Mimari Kolu'nun bir girişimi oldu. Kol yöneticileri inşaat teknikleri konusunda bilgi almak için müracaat eden bölge halkına bilimsel destek verdi⁷⁹.

Güzel sanatlar şubelerinin birçok farklı alanda kurs açmaları bölge halkı için yararlı olmakla beraber halkevlerini birer dershaneye dönüştürmekteydi. Bu durum halkevlerinin kuruluş amacıyla tezatlık oluşturmaktaydı. Parti yönetimi kadın, erkek, çocuk, genç, yaşlı her yaşta ve her sosyo ekonomik gruptan insanın bu kurum çatısı altında toplanmasını, müzik bilgisi veya yeteneği olmayan kişilerin de dinleyici olarak halkevine kazandırılmasını öngörmekteydi.

B. Temsil Şubesi Faaliyetleri

1. Temsiller

Temsiller, Cumhuriyet Halk Partisi'nin üzerinde önemle durduğu konulardan biriydi. Parti genel merkezi, doğrudan göze hitap eden, izleyiciyi sıkmadan hatta bazen de eğlendiren temsiller aracılığıyla devrimlerin halka benimsetilmesinin daha kolay

77 Ahmet İhsan, "Halkevinin Milli Oyunlar Festivali" *Yeni Türk Dergisi*, C.X-XI, S.118-119, Ekim-Kasım 1942, s.16.

78 *Akşam gazetesi*, S.7531, 8 Ekim 1939, s.6; *Cumhuriyet gazetesi*, S.5258, 1 Ocak 1939, s.8; S.6922, 22 Kasım 1943, s.2; S.7632, 15 Kasım 1945, s.2; *Tan gazetesi*, S.1257, 29 Ocak 1939, s.10.

79 Malkoç, Şahin, Malhasyan ve Solgun, a.g.m, s.121.

olacağını düşünmekteydi. Bu amaçla Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi gereğince oluşturulan dokuz koldan bir tanesi de temsil koluydu.

İstanbul halkevlerinin temsil faaliyetlerinde başarılı oldukları görülmektedir. Özellikle de Fatih, Eminönü ve Kadıköy halkevleri temsiller konusunda diğerlerine oranla daha ön plandaydı. Temsil şubesi üyeleri, tiyatroya yatkın ve istekli amatörlerdi. Halkevlerinde özellikle amatör ruh korunmaya çalışılmakta ve bazı halkevlerinin müzik şubelerinin aksine profesyonelleşmeyi düşünmemekteydi. Bu işi zaten kendisine meslek edinmiş tiyatro sanatçıları bulunmakta ve bunlar profesyonel tiyatrolarda temsillerini sunmaktaydı⁸⁰. Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul il örgütüyle İstanbul halkevlerinin temsil kolları iş birliği içerisinde hareket etmekteydi. Yılın belirli zamanlarında bir araya gelmekte ve temsil faaliyetleri üzerinde görüşmeler yapmaktaydılar⁸¹. Birçok faaliyetin bir arada düzenlendiği müsamerelerde, 23 Nisan, 19 Mayıs ve 30 Ağustos gibi milli bayramlarda belirli bir program çerçevesinde temsillere de önemli bir yer verilmekteydi⁸². Beşiktaş Halkevi'nde 1939 yılının ilk altı ayı içinde milli günleri de içine alan toplam 23 temsil verildi ve bu temsillere 8000'inin üzerinde izleyici geldi⁸³. Beyoğlu Halkevi Temsil Kolu şehrin muhtelif yerlerinde ve köylerde meydan temsilleri vermekteydi. Halkevi yöneticileri sahne malzemelerinin arabayla uzak mesafelere götürülmesinin masraflı bir faaliyet olmasının yanında nakil esnasında bazı aletlerin zarar görebildiğini ve üstelik mikrofonları ve hoparlörleri olmadığı için temsillerde istedikleri verimi alamadıklarını belirtmekteydiler. Tüm bu zorluklara rağmen meydan temsillerine devam edeceklerini de özellikle ifade etmekteydiler⁸⁴.

İstanbul halkevlerinde yapılan temsil faaliyetlerini; piyes, bale, opera, revü, kanto, kukla, Karagöz, meddah, hokkabaz, orta oyunu, sinema ve film gösterileri oluşturmaktaydı. Çeşitli zamanlarda da "*Temaşa Haftaları*", "*Tiyatro Geceleri*" ve "*Tiyatro Şenlikleri*" düzenlenmekteydi. Fatih Halkevi düzenlediği Temaşa Haftaları'nda kukla gösterisi, meddah, Karagöz ve orta oyunu sunmaktaydı. Böylelikle geleneksel Türk tiyatrosu korunmaya ve yeni yetişen gençliğe tanıtılıp sevdirmeye çalışılmaktaydı⁸⁵. Eminönü Halkevi düzenlediği tiyatro geceleri ve tiyatro şenliklerinde Fatih Halkevi'nin sunduğu geleneksel Türk tiyatrosu öğelerine tulûatı da ekledi. İsmail Dümbüllü, Virjin gibi tulûat sanatkârları tarafından temsiller sunuldu. Bunun yanında piyeslere de ağırlık verildi. Tanzimat ve Meşrutiyet dönemi tiyatrosu için ayrı ayrı geceler düzenlenerek bu dönemlerle ilgili tiyatro örnekleri temsil edildi⁸⁶.

Temsil faaliyetlerinde daha çok yerel öğelerden yararlanıldı. Geleneksel Türk tiyatrosuna ağırlık verildi. Burada amaçlanan halkın hoşça bir vakit geçirmesinin yanında, oynanan oyunlarda kendinden bir şeyler bulması, benimsemesi ve kendi değerlerinin farkına varmasıydı. Bununla birlikte, dünya klasikleri de Türkçe'ye çevrilerek oynandı. Böylelikle halk hem çağdaş dünya tiyatrosuyla tanıştırdı hem de yerli-yabancı öğelerin bir sentezi yapılmak istendi. İstanbul halkevleri içerisinde sadece Eminönü ve Kadıköy halkevlerinin yeterince büyük ve kullanışlı sahneleri vardı. Fatih, Beşiktaş, Sarıyer ve Üsküdar halkevlerinin sahneleri küçüktü. Fatih Halkevi'nin sahnesi yazlık gösterim içindi. Ayrıca Şehremeni ve Şişli halkevlerinin sahneleri de çok yetersizdi⁸⁷. Üstelik İstanbul'un

80 Selim Nüzhet Gerçek, "Halkevleri Temsilleri", *Akşam gazetesi*, S.9197, 27 Mayıs 1944, s.3.

81 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6935, 5 Aralık 1943, s.2.

82 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6841, 31 Ağustos 1943, s.2.

83 F.490.1.0.0/986.820.1/24, 14 Şubat 1939.

84 BCA, F.490.1.0.0/998.858.1/69/70, 23 Haziran 1942.

85 *Cumhuriyet gazetesi*, S.7143, 3 Temmuz 1944, s.3.

86 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6951, 24 Aralık 1943, s.2; S.6954, 27 Aralık 1943, s.2.

87 Selim Nüzhet Gerçek, "Halkevleri Temsilleri", *Akşam Gazetesi*, S.9197, 27 Mayıs 1944, s.3.

Şehremini gibi muhafazakâr semtlerindeki halkevlerinin temsil şubeleri kadın üyelerini sahneye çıkarmakta sorun yaşamaktaydı. Halkevi yöneticileri kendi kız çocuklarını sahneye çıkararak bölge halkına örnek olmaya çalışmaktaydı. Genel merkez oyunlar aracılığıyla söz konusu muhafazakâr yapının kırılmasını umut etmekteydi. Şubelerin repertuarlarının yenilenmemesi sürekli aynı oyunların tekrar edilmesi seyirci sayısını azaltmaktaydı. Şehirdeki mevcut tiyatroların halkevlerine bu konuda yardımda bulunmadıkları anlaşılmaktadır.

Halkevlerinin tüm şubelerinde görülen mali sıkıntıyı Temsil şubeleri de yaşamaktaydı. Bu nedenle Halkevleri temsil faaliyetlerini gelire dönüştürmek istiyordu. Bu isteğin gerçekleşmesi CHP Genel Merkezi'nin onayına bağlıydı. Parti yönetimi halkevlerine istenilen miktarda ödeneğin gönderilmediğinin farkındaydı. Bu nedenle gelen talepler değerlendirilerek Halkevleri Çalışma Talimatnamesi'nin 52.maddesi düzenlendi. Bu maddeye göre; sosyal yardım amaçlı olmak, film gösterimlerini müzik ve oyunla müsamereye dönüştürmek ve yılda 12 etkinliği geçmemek şartıyla izleyicilerden ücret alınmasına izin verildi⁸⁸. Bu izin sonrası şubelerin nahiyelere varıncaya kadar gösterilerini genişletmeleri ve halkın rahatsız olacağı bir tarzda kendilerinden gösteri ücretlerini talep etmeleri CHP Genel Sekreterliği tarafından uyarılmalarına neden oldu⁸⁹.

Kadıköy ve Eminönü halkevi temsil şubesi üyeleri temsiller yazdılar. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği tarafından beğenilip bastırılan ve halkevleri repertuarına konulan bu eserler şunlardı:

Kadıköy Halkevi Temsil Kolu Üyelerinden:

Celâl Esat Arseven	→	Bay Turgan
Yusuf Süruri Eruluç	→	Yanık Efe, Bir Gönül Masalı
Reşit Boran	→	Mahcuplar, Palavra

Eminönü Halkevi Temsil Kolu Üyelerinden:

Saim Kerim Kalkan	→	Vatan ve Vazife
Nazım Etkin Ar	→	Vazife ⁹⁰

Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği İstanbul halkevlerinin temsil faaliyetlerindeki başarılarını gördü ve temsil kolu üyelerini İstanbul dışındaki diğer halkevleriyle dostluğu arttırmak için bir takım turneler düzenlemekle görevlendirdi. Cumhuriyet Halk Partisi'nin bu turne fikrini oluşturmasında, Anadolu'daki birçok halkevinde kurulan temsil şubelerinin yeterince gelişmemiş olduğunu fark etmesi etken oldu. Bundan dolayı da bu yörelerdeki halkın hem temsillerden mahrum kalmamasını sağlamak hem de bu halkevlerindeki temsil şubelerine bilgi ve tecrübe açısından yararlı olmak hedeflendi. Bu amaçla Kadıköy Halkevi; Edirne ve İzmit'te⁹¹, Beyoğlu Halkevi; Edirne'de, Eminönü Halkevi; Eskişehir'de⁹²,

88 Bakınız Ek No: 3

89 BCA, F.490.1.0.0/216.856.2/9, 9 Aralık 1943.

90 Kadıköy Halkevi'nin 1935-1943 Yılı Çalışmaları, s.18; İstanbul Eminönü Halkevi 1938-1940, ss.21-22. Vazife isimli oyun Hanri Lav'dan tercüme edilmiştir.

91 Kadıköy Halkevi'nin 1935-1943 Yılı Çalışmaları, s.18.

92 Cumhuriyet gazetesi, S.5716, 11 Nisan 1940, s.2.

Eyüp Halkevi; Yozgat ve Çorum'da⁹³, Beşiktaş Halkevi; Sivas, Kayseri ve Ankara'da temsiller verdi⁹⁴. Ayrıca köycülük şubeleriyle işbirliği içinde İstanbul köylerine de gidildi.

İstanbul halkevleri, Beyazıt ve Sultan Ahmet meydanlarında halk temsilleri verdiler ve birçok hayır cemiyeti için temsiller gerçekleştirdiler⁹⁵. Eyüp Halkevi kemik veremi olan hastalara bağış toplanması amacıyla bir gösteri sundu⁹⁶. Ayrıca Türkiye'de bir ilk yaşandı ve Cumhuriyet Bayramı'nda cezaevinde tutuklulara moral destek vermek amacıyla Eminönü Halkevi Temsil Şubesi tarafından bir piyes temsil edildi⁹⁷. Temsillerde sinemalardan da faydalanıldı. Kadıköy Halkevi kendi sahnesine kavuşana kadar temsillerini Süreyya ve Hale sinemalarında gerçekleştirdi⁹⁸.

İstanbul halkevleri daha çok vatandaşa ulaşmak amacıyla İstanbul Radyosu'ndan da faydalandı ve radyo temsilleri verdi. Eminönü Halkevi 1938-1940 yılları arasında İstanbul Radyosu'nda yedi değişik piyes temsil etti⁹⁹. Temsiller arasında kanto ve revü de bulunmaktaydı. Nusret Safa Coşkun'un yazdığı ve konservatuar profesörlerinden Seyfeddin ve Sezai Aslan'ın besteledikleri "Vur Patlasın" revüsü 60 kişilik bir kadroyla temsil edildi¹⁰⁰.

İstanbul halkı halkevlerinde gösterilen temsillere büyük ilgi göstermekteydi. Örneğin 1938-1940 yılları arasında 160 temsil veren Eminönü Halkevi'ne temsilleri izlemek için 37.375 seyirci geldi. 1939 yılında da tüm İstanbul halkevlerinde verilen 341 temsile 142.699 seyirci katıldı¹⁰¹.

İstanbul halkevlerinde gösterilen temsil faaliyetleri içerisinde ilk sırayı piyesler almaktaydı. Vedat Nedim Tör tarafından kaleme alınan "Değişen Adam" isimli oyun Üsküdar Halkevi tarafından temsil edildi. Aydınların köylülere yardım etmek amacıyla, köylerde görev almaları gerektiği vurgulanan bu oyunda şehirlî aydınların köylere gidip okul, ev, hastane, dispensar yapımı, kooperatif kurma gibi faaliyetlerde öncülük yaptığı ve devrim ülküsü doğrultusunda çalıştıkları anlatılmaktaydı. Kadıköy, Sarıyer, Beyoğlu ve Eminönü halkevleri tarafından temsil edilen Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Kahraman" isimli manzum destanı, vatan ve Atatürk sevgisinin tüm aşkların üstünde olduğu konusunu işlemekteydi. Bu oyunda, bir Anadolu köyünde asker kaçağı bir gencin, düşmanla işbirliği yapan kardeşiyle çatışması, onu öldürmesi ve gönüllü askerlerin başına geçmesi anlatılmaktaydı. Eminönü ve Kadıköy halkevleri tarafından temsil edilen, Yunus Nüzhet Unat'ın "Haydi Suna" isimli oyununda, Ankara'nın ve Türkiye'nin XXI. yüzyılda alacağı hayali durum, Türk ahlâk yapısı ve değer yargıları ulusallık anlayışı içinde anlatılmaktaydı. Bir Türk bilim adamının, savaşta kullanılan gazları nötralize eden bir gazı bulmasıyla başlayan oyun, sanayi casuslarının bu bilginin peşine düşmesine karşın milli duyguları ağır basan Türk bilim adamının bu bilgileri casuslara vermemesiyle sonuçlanmaktaydı. Kadıköy Halkevi tarafından temsil edilen, İbnürrefik Ahmet Nuri'nin Cumhuriyet'in onuncu yıl dönümü için yazdığı "Şeriye Mahkemesinde" isimli komedi oyununda, Osmanlı Devleti ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin hukuk sistemleri tartışma ortamına getirilmekteydi.

93 "İstanbul Halkevlerinin Bir Aylık Çalışmaları", *Yeni Türk Dergisi*, C.VIII, S.89, Mayıs 1940.

94 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6088, 22 Temmuz 1941, s.2.

95 *Eminönü Halkevi 1938-1940*, ss.21-22.

96 *Cumhuriyet gazetesi*, S.7483, 18 Haziran 1945, s.2.

97 Feridun Dirimtekin, "Halkevi Reisi Feridun Dirimtekin'in Bir Aylık Mesai Raporu", *Yeni Türk Dergisi*, C.XI, S.122/14, Şubat 1943, s.10.

98 *Kadıköy Halkevi'nin 1935-1943 Yılı Çalışmaları*, s.18.

99 *Eminönü Halkevi 1938-1940*, ss.21-22.

100 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6958, 31 Aralık 1943, s.2.

101 *Eminönü Halkevi 1938-1940*, ss.21-22; *Akşam gazetesi*, S.7665, 24 Şubat 1940, s.6.

Eminönü Halkevi tarafından temsil edilen Faruk Nafiz Çamlıbel'in "Ateş" isimli manzum oyununda, bir yaşlı çiftin kızlarıyla beraber İnönü Savaşı'nda kağınlarla cepheye cephane taşırlarken düşmanın yaklaşması üzerine yaşlı babanın kendisiyle beraber cephaneliği ateşe verdiği anlatılmaktaydı. Eminönü ve Beşiktaş halkevleri tarafından temsil edilen Osman Türkoğlu'nun "Tipi" isimli oyunun da Ateş oyununda olduğu gibi Kurtuluş Savaşı'nın çok zor koşullar içinde kazanıldığı vurgulanmaktaydı. Oyunda Erzurum ve Sivas kongreleri sırasında Sarıkamış yöresinde, yollarını kaybederek bir avcı kulübesine sığınan padişahçı, soylu, nişanlı bir çiftle millici bir genç arasında yaşanan olaylar anlatılmaktaydı. Beşiktaş Halkevi tarafından temsil edilen Faruk Nafiz Çamlıbel'in yazdığı "Akın" isimli oyunda ulusal bilincin kökleştirilmesi üzerinde durulmaktaydı. Bayan, Bumin ve Demir hanların, ülkede hüküm süren uzun süreli kuraklık sonucunda oluşan kıtlık nedeniyle, her birinin farklı yönlere göç etmeleri dile getirilmekteydi. Eyüp ve Beyoğlu halkevleri tarafından temsil edilen, Münir Hamdi Kutsal'ın yazdığı "Tırtıllar" isimli oyunda ideal Türk aydın tipi çizilmeye çalışılmakta ve softalara karşı çıkılmaktaydı. Konusu İzmir'de geçen oyunda, yetiştirdiği tütünleri satmak isteyen bir köylüyle aracı olan köyün hocası ve yabancı şirket alıcıları arasında geçen olaylara yer verilmekteydi. Sarıyer ve Beşiktaş halkevlerinde temsil edilen İsmail Ahmet Refik'in "Belkis" isimli oyununda Avrupalı kadınlarla Türk kadınlarının görüş ve anlayış farkları anlatılmaktaydı¹⁰².

İstanbul halkevleri temsil faaliyetleri repertuarına Türk halkı için yeni bir gösteri sanatı olan "bale" yi de aldı. Kadıköy ve Eminönü halkevlerinin işbirliğiyle bir Türk bestekârının eseri olan "Bir Orman Masalı" Şehir Tiyatrosu'nun sahnesinde hazırlandı. Bu balenin müziği Kadıköy Halkevi tarafından çalındı; temsili de Eminönü Halkevi "Bedii Raklar Grubu" tarafından gerçekleştirildi¹⁰³. Daha sonra ismi "Bale Kolu" olarak değiştirilen bu grup, milli oyunlarımızdan bar, zeybek ve horon figürlerinden alınan motiflerle süslü "Bora" isimli bir bale gösterisi de sundu¹⁰⁴.

2.Sinema

İstanbul halkevleri film gösterimi konusuna gerekli ilgiyi göstermediler. Öyle ki, yıl içerisinde yalnızca bir veya iki film gösterimi yapıldı. Örneğin Eminönü Halkevi'nde 1938-1940 yılı içerisinde gösterilen film sayısı yalnızca "1" di¹⁰⁵. Eminönü Halkevi, halkın ilgisini çekeceği düşüncesiyle İstanbul'un birçok yerinde bir futbol filmi gösterimi sundu. Bu film İngiltere Futbol Cemiyeti tarafından ders mahiyetinde hazırlanmış olup filmde futbol oyununun kurallarıyla futbolcuların uyması gereken kurallar anlatılmaktaydı¹⁰⁶. Eminönü Halkevi Dil, Edebiyat Şubesi tarafından düzenlenen "Kültür Günleri" çerçevesinde kültür filmleri de gösterildi. Bunlardan biri üniversiteli öğrencilerle gençlere yönelik olan "Hayatın Sırrı" diğeri de "Berlin Olimpiyatları" isimli belgesel nitelikli filmlerdi¹⁰⁷. "İktisat Günü" dolayısıyla da sanayiyle ilgili çeşitli filmler sunuldu¹⁰⁸. Temsil faaliyetlerinin, dil, edebiyat ve güzel sanatlar şubeleriyle birlikte organize edilen faaliyetlerde tamamlayıcı bir unsur olduğu anlaşılmaktadır¹⁰⁹.

102 Nurhan Karadağ, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932-1951*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1998, s.125, 132, 135, 140, 141, 142, 144, 148, 151, 152, 160.

103 Selim Nüzhet Gerçek, "Balenin Doğuşu", İstanbul Halkevleri Dergisi, C.II, S.13, 1 Haziran 1944, s.9.

104 *Cumhuriyet gazetesi*, S.7563, 6 Eylül 1945, s.2.

105 İstanbul Eminönü Halkevi 1938-1940, s.47.

106 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6547, 7 Kasım 1942, s.2.

107 *Cumhuriyet gazetesi*, S.6571, 1 Aralık 1942, s.2.

108 *Cumhuriyet gazetesi*, S.7663, 19 Kasım 1945, s.2.

109 Yıldız, Kemal, *İstanbul Halkevleri'nin Faaliyetleri (1946-1951)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Halûk Dursun, T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2004, s.69.

Sonuç

CHP Genel Sekreterliği'nin hazırlamış olduğu talimatnameler gereği İstanbul halkevleri güzel sanatlar şubelerinde Türk müziğine yönelik çalışmalara ağırlık verildi. Türk Halk Müziği'ne ilişkin eserler toplanmaya ve bir araya getirilmeye çalışıldı. Bununla birlikte, özellikle şehrin merkezi bölgelerinde bulunan halkevleri bölge halkının da teşvikleriyle Batı müziğine yönelmek istiyordu. Parti yönetimi ölçülü Batılılaşma çerçevesinde bu isteklere olumlu yanıtlar vermekteydi.

Temsil faaliyetleri ekim ayında başlayıp nisan ayı sonuna kadar devam etmekteydi. Temsil şubeleri yazın sadece halkevlerinde kendi alanlarında eğitim almaktaydılar. Müzik çalışmalarında gayrimüslim unsurların yanı sıra yabancı statüsünde olup ülkede ikâmet eden müzik severlerin de çalışmalara dâhil edilmiş olması Mustafa Kemal Atatürk'ün belirlediği halkçılık anlayışının bir yansımasıydı.

CHP Genel Merkezi şube faaliyetlerinde özellikle amatör ruhun korunmasını istiyordu. İstanbul halkevlerinin temsil şubeleri bu istek doğrultusunda çalışırken Fatih ve Kadıköy halkevlerinin müzik şubeleri büyük orkestralar kurarak profesyonelleşme eğilimindeydi. Özellikle her iki halkevinin orkestralarının halkevlerinin kuruluş yıldönümleri için Ankara'da yapılan resmi törenlere davet edilmesi amatör ruhun profesyonelleşmeye başladığının bir göstergesiydi.

Halkevi yöneticileri konservatuar mezunu olup alanında uzman olan öğretmenlerle, müzik alanında hiçbir eğitim almamış fakat yetenekli amatör üyeleri buluşturmaya çalıştı. Böylelikle bölge halkı içinde müziğe yeteneği olup çeşitli imkânsızlıklar yüzünden bu faaliyetlerden mahrum kalan özellikle gençler halkevi faaliyetleri içine çekilerek bir anlamda sosyal adalet temin edilmek istendi. Halkevlerinin buldukları konum ve hitap ettikleri çevre dikkate alındığında İstanbul'daki her halkevinin müzik çalışmalarını eşit düzeyde yürüttükleri söylenemez. Merkezi bölgelerde yer alan Kadıköy, Fatih, Beyoğlu ve Eminönü gibi halkevleri bu nedenle ön plana çıkmaktaydı.

Arşiv belgelerine göre ülkede müzik aletlerinin yapımı ve satışı konusunda bir sıkıntı yaşanmaktaydı. Batı ülkelerinde imal edilen müzik aletlerinin İstanbul'da açılan acentelikler aracılığıyla halkevlerine satılmaya çalışıldığı görülmektedir. CHP Genel Merkezi'ne bu yönde reklam içeren başvurular yapılmaktaydı.

İstanbul halkevleri sergi faaliyetleri içinde ağırlıklı olarak resim ve fotoğraf temaları üzerinde durmaktaydı. Bunun yanında Eminönü Halkevi tarafından ülkede ilk defa "*diyaroma sergisi*" nin açılması dikkate değer görünmektedir. Bu sergide Kurtuluş Savaşı'nın geçtiği mekânlar canlandırılarak milli ruh canlı tutulmaya çalışılmaktaydı. Ayrıca "*köy işleri sergisi*" açılarak köylü kadınlara ekonomik destek sağlanmaktaydı. Bu sergilerin dışında, kitap, karikatür, figür, peyzaj, desen, afiş, matbaa, dokumacılık, kunduracılık, boyacılık, mobilyacılık, hayvan pancarı vb. temalı birçok alanda sergiler düzenlendi.

CHP Genel Sekreterliği Atatürk İlke ve İnkılapları'nın yerleşiklik kazanması, halkın eğitilmesi ve ulusallaşma sürecinin tamamlanması için temsilleri bir araç olarak gördü. Bu nedenle halkevlerinden özellikle geleneksel Türk tiyatrosu öğelerine ağırlık verilmesini istedi. Buna karşın genel merkez Batı tiyatrosuna da sıcak bakmaktaydı. Bu alanda temsil kolları arasına alınan bale Türk toplumu için çok yeni bir sanat alanıydı. Büyük sahnesi olan Eminönü ve Kadıköy halkevleri temsil faaliyetlerinde ön planda gözükmekteydi. Temsil ve

güzel sanatlar şubelerinin faaliyet alanlarının birbirine yakın olması bu iki şubenin birçok faaliyette ortak hareket etmesini sağladı.

Halkevlerinin güzel sanatlar ve temsil şubelerinin üye profiline bakıldığında ilk sırada ağırlıklı olarak öğrencilerin geldiği anlaşılmaktadır. Üstelik açılan kurslarla beraber halkevleri birer dershaneye dönüşme eğilimindeydi. Her iki şube ne yazık ki bu konuya müdahale edemedi ve öğrencilerin dışındaki bölge halkı gerçek anlamda sanatsal faaliyetlerin içine çekilemedi. Bölge halkı sadece seyirci olarak halkevlerinin salonlarını doldurdu. Bu durumun ortaya çıkmasında şehirdeki halkevleri arasındaki rekabetle birlikte amatör ruhun yerine profesyonelleşmenin almaya başlaması da önemli bir rol oynadı.

Güzel sanatlar ve temsil şubelerinin en büyük sorunu diğer şubelerde de olduğu gibi maddi kaynakların yetersiz oluşuydu. Şube üyelerine herhangi bir ücret ödenememekteydi. Bazı şubeler üyelerin sadece yol ücretlerini karşılamaktaydı. Şube yetkilileri bu konuda CHP Genel Sekreterliği'nin yardımına muhtaçtı. Genel sekreterliğe gönderilen resmi yazılarda şubenin devamlılığı için yardımların elzem olduğu özellikle vurgulanmaktaydı. Kadıköy Halkevi, ücretli konserler vererek bu sorunu biraz olsun gidermek istedi fakat CHP Genel Merkezi bu durumun halkevlerinin genel amaçlarıyla bağdaşmadığını ifade ederek isteği kabul etmedi. Bu isteğin geri çevrilmesinde genel merkezin kaynaşmış bir toplum oluşturmak anlayışından hareketle tüm halkın ön şartsız halkevlerinden faydalanmasını istemesi önemli bir rol oynamaktaydı. İstanbul halkevlerinin faaliyetlerini artırması ve CHP Genel Sekreterliği'nden gelen ödeneklerin ihtiyaca cevap vermemesi halkevlerini zor durumda bıraktı. Neticede parti merkezi cüzi ücretler karşılığında özellikle sosyal yardım şubesinin bütçesini artırmaya yönelik sınırlı sayıda gösterinin sunulmasına izin verdi. İstanbul halkevleri bu madde doğrultusunda hareket ederek ücretli olarak çeşitli oyunlar sergiledi.

İstanbul günümüzde olduğu gibi Cumhuriyet Dönemi'nin başlarında da kültürel ve sanatsal faaliyetler açısından ülkenin her anlamda en gelişmiş şehriydi. Şehirde konservatuarın yanında sinema ve tiyatro salonları mevcuttu. Tüm bu olumlu yapının halkevlerinin çalışmalarına yeteri kadar yansıtılmadığı anlaşılmaktadır. Beyoğlu gibi merkezi bir yerde bulunan bir halkevinin bile bu durumu şikâyet konusu yapması koordinasyon eksikliğini ortaya çıkarmaktadır. Parti genel merkezi durumu fark edip bazı dönemler müdahalede bulunsa da iletişimsizlik veya sebebi bilinmeyen nedenlerden dolayı yaşanan bu duruma tam bir çözüm getirilemedi. Hâlbuki şehir tüm öğeleriyle bir bütündü ve bu bütün tüm parçalar bir araya geldiğinde anlam taşımaktaydı.

Demokrat Partili milletvekilleri tarafından 8 Ağustos 1951 tarihinde TBMM'ye sunulan ve Meclis tarafından kabul edilip 11 Ağustos 1951 tarihinde Resmi Gazete'de yayınlanan 5830 sayılı yasayla halkevlerinin faaliyetlerine son verildi.

KAYNAKÇA

A.Cumhuriyet Arşivi Belgeleri (BCA),

BCA, F.490.1.0.0/986.819.2/21, 30 Temmuz 1936; F.490.1.0.0/986.819.2/40, 30 Temmuz 1936; F.490.1.0.0/986.819.2/88/89, 30 Temmuz 1936; F.490.1.0.0/986.820.1/23-24, 14 Şubat 1939; BCA, F.490.1.0.0/986.820.1/104, 14 Şubat 1939; BCA, F.490.1.0.0/998.858.1/69/70, 23 Haziran 1942; F.490.1.0.0/998.858.1/76, 23 Haziran 1942; F.490.1.0.0/216.856.2/9, 9 Aralık 1943; F.490.1.0.0/966.740.1/9/10; F.490.1.0.0/966.740.1/7/8/74; F.490.1.0.0/966.740.1/12/19; F.490.1.0.0/966.740.1/15/16; F.490.1.0.0/966.740.1/17; F.490.1.0.0/966.740.1/18; F.490.1.0.0/966.740.1/21/22; F.490.1.0.0/966.740.1/24; F.490.1.0.0/966.740.1/25; F.490.1.0.0/966.740.1/27/28; F.490.1.0.

.0/966.740.1/45;F.490.1.0.0/966.740.1/47;F.490.1.0.0/966.740.1/36/37/41/48;F.490.1.0.0/966.740.1/36/37/42;F.490.1.0.0/966.740.1/58;F.490.1.0.0/966.740.1/59/60;F.490.1.0.0/966.740.1/68; F.490.1.0.0/966.740.1/72/74; F.490.1.0.0/966.740.1/85/87;F.490.1.0.0/966.740.1/94/95/96;F.490.1.0.0/966.740.1/98;F.490.1.0.0/966.740.1/99;F.490.1.0.0/966.740.1/100/101;F.490.1.0.0/966.740.1/107/108;F.490.1.0.0/966.740.1/124;F.490.1.0.0/966.740.1/126, 13 Mayıs 1949; F.490.1.0.0/975.779.1/1, 6 Haziran 1950.

B.Sürelî Yayınlar

1.Gazeteler

Cumhuriyet gazetesi,

S.5258, 1 Ocak 1939; **S.5301**, 16 Şubat 1939, **S.5305**, 20 Şubat 1939; **S.5459**, 24 Temmuz 1939; **S.5716**, 11 Nisan 1940; **S.5903**, 16 Ocak 1941; **S.5904**, 17 Ocak 1941; **S.5920**, 2 Şubat 1941; **S.5921**, 3 Şubat 1941; **S.6922**, 22 Kasım 1943; **S.6088**, 22 Temmuz 1941; **S.6095**, 29 Temmuz 1941; **S.6296**, 27 Şubat 1942; **S.6313**, 16 Mart 1942; **S.6317**, 20 Mart 1942; **S.6493**, 12 Eylül 1942; **S.6525**, 16 Ekim 1942; **S.6534**, 25 Ekim 1942; **S.6539**, 30 Ekim 1942; **S.6547**, 7 Kasım 1942; **S.6571**, 1 Aralık 1942; **S.6674**, 17 Mart 1943; **S.6767**, 18 Haziran 1943; **S.6811**, 1 Ağustos 1943; **S.6841**, 31 Ağustos 1943; **S.6922**, 22 Kasım 1943; **S.6924**, 24 Kasım 1943; **S.6935**, 5 Aralık 1943; **S.6944**, 17 Aralık 1943; **S.6951**, 24 Aralık 1943; **S.6954**, 27 Aralık 1943; **S.6958**, 31 Aralık 1943; **S.7059**, 10 Nisan 1944; **S.7077**, 28 Nisan 1944; **S.7014**, 25 Şubat 1944; **S.7105**, 26 Mayıs 1944; **S.7143**, 3 Temmuz 1944; **S.7301**, 18 Aralık 1944; **S.7302**, 19 Aralık 1944; **S.7359**, 14 Şubat 1945; **S.7392**, 19 Mart 1945; **S.7483**, 18 Haziran 1945; **S.7501**, 6 Temmuz 1945; **S.7563**, 6 Eylül 1945; **S.7632**, 15 Kasım 1945; **S.7639**, 25 Kasım 1945; **S.7663**, 19 Kasım 1945.

Akşam Gazetesi,

S.7329, 14 Mart 1939; **S.7346**, 31 Mart 1939; **S.7452**, 21 Temmuz 1939; **S.7491**, 29 Ağustos 1939; **S.7531**, 8 Ekim 1939; **S.7542**, 19 Ekim 1939; **S.7596**, 14 Aralık 1939; **S.7597**, 15 Aralık 1939; **S.7665**, 24 Şubat 1940; **S.7775**, 13 Haziran 1940, **S.9197**, 27 Mayıs 1944.

Tan Gazetesi,

S.1230, 2 Ocak 1939; **S.1248**, 20 Ocak 1939; **S.1257**, 29 Ocak 1939; **S.1272**, 16 Şubat 1939; **S.1282**, 26 Şubat 1939; **S.1673**, 29 Mart 1940.

2.Dergiler

Yeni Türk Dergisi, Eminönü Halkevi Dil ve Edebiyat Şubesi Yayını, C.3, S.73, Ocak 1939; C.4, S.39, 1936; C.7, S.75-76, Mart-Nisan 1939; C.8, S.89, Mayıs 1940; C.8, S.100-101, Nisan-Mayıs 1941; C.9, S.103, Temmuz 1941; C.10, S.115/7, Temmuz 1942; C.11, S.122/14, Şubat 1943.

İstanbul Halkevleri Dergisi,

C.1, S.1, 1 Aralık 1943; C.2, S.13, 1 Haziran 1944; C.2, S.17, 1 Ağustos 1944.

C. CHP'nin Yayınları

CHP Halkevleri 1940 (1941), Ulusal Matbaa, Ankara.

CHP Halkevleri Talimatnamesi (1932), Hâkimiyet-i Milliye Matbaası, Ankara.

CHP 1939'da Halkevleri (1939), Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara.

CHP Halkevleri ve Halkodaları, 1943, Ankara.

CHP XVI. Yıldönümünde Halkevleri ve Halkodaları (1948), Ulus Basımevi, Ankara.

Dranas, Muhip (1941), Halkevleri Amatör Resim ve Fotoğraf Sergileri, Ankara Basımevi, Ankara.

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi (1940), Zerbamat Basımevi, Ankara.

Halkevleri İdare ve Teşkilat Talimatnamesi (1940), Zerbamat Basımevi, Ankara.

Halkevleri Öğreneği (1935), Ulus Basımevi, Ankara.

Halkevleri Tiyatro Repertuarı (1939), Ankara.

D. İstanbul Halkevlerinin Yayınları

Beyoğlu Halkevi 1941-1942 Yılı 2. ci Çalışma Devresi Programı (1942), İstanbul.

CHP Beyoğlu Halkevi Birinci Sanat Ayı Broşürü (1942), Kenan Basımevi, İstanbul.

Eminönü Halkevi 1941-1942 Faaliyeti (1943), İktisadi Yürüyüş Matbaası, İstanbul.

İstanbul Eminönü Halkevi 1938-1940 (1940), İstanbul.

Kadıköy Halkevi'nin 1935-1943 Yılı Çalışmaları (1943), Cumhuriyet Matbaası, İstanbul.

Üsküdar Halkevi Broşürü (1939), Kenan Basımevi, İstanbul.

E. Tetkik Eserler

Atabay, Mithat (2009), "Cumhuriyet Kültürü", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S.43, ss.455-465.

Evlıyagil, Şevket (1942), "Eminönü Halkevinin Milli Oyunlar Kolunda 1 Saat", *Yeni Türk Dergisi*, C.XI, S.123-124-125, s.12.

Halkevleri'nin Doğuşu (1971), Halkevleri Genel Merkez Yayınları, Ankara.

İhsan, Ahmet (1942), "Halkevinin Milli Oyunlar Festivali" *Yeni Türk Dergisi*, C.X-XI, S.118-119, s.16.

Karadağ, Nurhan (1998), *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932-1951*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Koç, Nurgün, "İsmet İnönü Dönemi Güzel Sanatlar Politikaları", *The Journal of Academic Social Science Studies*, 5 (6), 2012, pp.339-345.

Malkoç, Emine; Şahin, Ali; Malhasyan, Silvert; Solgun, Sertaç (2006), *Kadıköy Halkevi ve Faaliyetleri, Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, S.10, 2006, ss.105-165.

Uluskan, Seda Bayındır (2010), *Atatürk'ün Sosyal ve Kültürel Politikaları*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara.

F. Tezler

Yıldız, Kemal, *İstanbul Halkevleri'nin Faaliyetleri (1946-1951)*, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ahmet Halûk Dursun, T.C. Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul, 2004.

İstanbul Halkevleri Güzel Sanatlar ve Temsil Şubelerinin Faaliyetleri (1939-1951)

Ek No: 1

20.12.1944-28.02.1945 Döneminde Kadıköy Halkevi Güzel Sanatlar Şubesi Müzik Kolu Tarafından Verilen Konserler

No	Tarih	Gün	Saat	Konserin Türü	Konser Veren Adı Soyadı
1	20.12.1944	Çarşamba	21.00	Piyano Resitali	Mehmet Erbin
2	27.12.1944	Çarşamba	21.00	İki Piyano Konseri	Piraye Tüzüner ve Koçiffi
3	30.12.1944	Cumartesi	21.00	Orkestra Konseri	Orkestra Şefi Eşref Antikacı
4	31.12.1944	Pazar	15.00	Orkestra Konseri	Orkestra Şefi Eşref Antikacı
5	03.01.1945	Çarşamba	21.00	Dr. Şadler'in Eserleri (Oda Müziği)	Dr. Şadler ve Arkadaşları
6	07.01.1945	Pazar	16.00	Orkestra Konseri	Orkestra Şefi Eşref Antikacı
7	17.01.1945	Çarşamba	21.00	Şan Konseri	Bayan Klâra Düviver
8	24.01.1945	Çarşamba	21.00	Piyano Resitali	Dr. Şadler
9	30.01.1945	Çarşamba	21.00	Viyolonsel Konseri	Muhiddin Sadak, Ferdifon Ştatzer
10	07.02.1945	Çarşamba	21.00	Piyano Resitali	Leonard Sümer
11	10.02.1945	Cumartesi	21.00	Caz Orkestrası Konseri	Orkestra Şefi Hulki Saner
12	11.02.1945	Pazar	16.00	Caz Orkestrası Konseri	Orkestra Şefi Hulki Saner
13	14.02.1945	Çarşamba	21.00	Şan Konseri	Kuvarik Dirador
14	17.02.1945	Cumartesi	16.00	Caz Orkestrası Konseri	Orkestra Şefi Hulki Saner
15	18.02.1945	Pazar	16.00	Caz Orkestrası Konseri	Orkestra Şefi Hulki Saner
16	21.02.1945	Çarşamba	20.30	Gerhard Hovarteti (Oda Müziği)	Gorhard ve Arkadaşları
17	22.02.1945	Perşembe	21.00	Keman Piyano Resitası	Roji Sabo ve Like Ama
18	23.02.1945	Cuma	21.00	Keman Piyano Resitası	Orhan Borar ve Mithat Fenmen
19	25.02.1945	Pazar	16.00	Orkestra Konseri (Halkevlerinin 13. Yıldönümü)	Orkestra Şefi Eşref Antikacı
20	28.02.1945	Çarşamba	21.00	Piyano Konseri	Necla Tarcan

Kaynak: BCA, F.490.1.0.0/966.740.1/124.

Ek No: 2

İstanbul Halkevlerinde Verilen Temsiller

Temsilin;					
Verildiği Halkevi	Adı	Verildiği Tarih	Türü	Yazarı	Perde Sayısı
Bakırköy	Akıl Taciri	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Andaval Palas	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Aşk ve Baht Oyunu	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Beyaz Baykuş	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Cimri	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Erkek Güzeli	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Fermanlı Deli Hz.	1940/1948	Komedi	Z. Celâl	3 perde
Bakırköy	İki Efendinin Uşağı	1940/1948	?	?	?

Bakırköy	Mahçuplar	1940/1948	Komedi	Refik Baran	1 perde
Bakırköy	Mevsim çiçekleri	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Süt Kardeşler	1940/1948	?	?	?
Bakırköy	Taş Parçası	1940/1944/1948	?	?	?
Bakırköy	Yalancı	1940/1948	?	?	?
Beşiktaş	Akın	1940	?	Faruk Nafiz Çamlıbel	3 perde
Beşiktaş	Belkıs	1943	?	İ. Ahmet Refik	4 perde
Beşiktaş	Çapanoğlu	1942	?	?	?
Beşiktaş	Saadet Perdesi	1942	Dram	?	?
Beşiktaş	Tipi	1940	?	Osman Türkoğlu	?
Beşiktaş	Vazife	1940	?	?	?
Beyoğlu	Annesi İçin	1942	Komedi	?	?
Beyoğlu	Babaların Günahı	1940	Dram	Galip Rifat	3 perde
Beyoğlu	Başa Gelen Çekilir	1939	?	?	?
Beyoğlu	Bir Kavuk Devrildi	1940	?	Z. Celâl	3 perde, 3 tablo
Beyoğlu	Ceza Kanunu	1940	?	İ. Ahmet Nuri Ferit C. Güven	3 perde
Beyoğlu	Erkek Kukla	1941	?	?	?
Beyoğlu	Fermanlı Deli Hazretleri	1939	Komedi	Z. Celâl	3 perde
Beyoğlu	Has Bahçe	1942	?	?	?
Beyoğlu	Himmetin Oğlu	1941	Dram	?	?
Beyoğlu	Hissei Şayia	1941	?	İ. Ahmet Refik	3 perde
Beyoğlu	Kahraman	1942	Manzum Destan	Faruk Nafiz Çamlıbel	3 perde
Beyoğlu	Kanun Adamı	1939	?	?	?
Beyoğlu	Mahpuslar	1942	?	?	?
Beyoğlu	Tırtıllar	1941	?	Münir Hamdi Kutsal	?
Beyoğlu	Yanlış Yol	1942	Dram	?	?
Eminönü	Antigone	1945	?	?	?
Eminönü	Antikacı Mağazası	1944	?	?	?
Eminönü	Âşıklar	1944	Müzikal	?	?
Eminönü	Ateş	1939-1940	?	Faruk Nafiz Çamlıbel	?
Eminönü	Bir Gemi	1943	?	?	?
Eminönü	Bir Orman Masalı	1945	Bale	?	?
Eminönü	Ceza Kanunu	1941	?	?	?
Eminönü	Değişen Adam	1942	?	Vedat Nedim Tör	?
Eminönü	Dekbazlık	1939	?	?	?
Eminönü	Fenerci	1944	?	?	?
Eminönü	Haydi Suna	1940	?	Yunus Nüzhet Unat	?
Eminönü	Himmetin Oğlu	1945	Dram	İ. Ahmet Nuri	3 perde
Eminönü	Hokkabaz	1944	?	?	?

İstanbul Halkevleri Güzel Sanatlar ve Temsil Şubelerinin Faaliyetleri (1939-1951)

Eminönü	İnfialî Aşk	1939	Komedi	?	?
Eminönü	Kahraman	1942	Manzum Destan	Faruk Nafiz Çamlıbel	3 perde
Eminönü	Kanlı Nigar	1944	Orta Oyunu	?	?
Eminönü	Karagöz Oynatıldı	1941/1944	?	İrfan Açıkgöz, Kâri Kadim	?
Eminönü	Kimsesizler	1942	Dram	?	?
Eminönü	Kral Oidipus	1941	?	?	?
Eminönü	Leblebici Horhor	1944	?	?	?
Eminönü	Meddah	1944	?	Kadri Kantarcı	?
Eminönü	Saadet Perdesi	1941	Dram	?	?
Eminönü	Şair Evlenmesi	1940	?	?	?
Eminönü	Şehirli Kız	1940	?	?	?
Eminönü	Şeriatçısı	1940	?	?	?
Eminönü	Tipi	1939-1940	?	Osman Türkoğlu	?
Eminönü	Vatan Yahut Silistre	1944	?	?	?
Eminönü	Vazife	1939	?	?	?
Eminönü	Vur Patlasın	1944	Revü	?	?
Eminönü	Yanık Efe	1943	?	Yusuf Süruri	3 perde
Eminönü	Zehirli Kucak	1944	?	?	?
Eminönü	Zor Nikâh	1939-1940	Komedi	?	?
Eyüp	Palavra	1940	?	Reşit Baran	2 perde
Eyüp	Tırtıllar	1940	?	Münir Hamdi Kutsal	?
Fatih	Gülme Komşuna Gelir Başına	1940	?	?	?
Fatih	Hülleci	1940	?	?	?
Fatih	Karagöz	1940	Kukla Oyunu	?	?
Fatih	Orta Oyunu	1940	Orta Oyunu	Kâri Kadim	?
Fatih	Yalnız Bir Kelime	1940	Dram	M. Ali Çamlıca	4 perde
Kadıköy	Akıl İdarehanesi	1935/1943	?	?	?
Kadıköy	Bay Turgan	1935/1943	?	Celâl Esat	3 perde
Kadıköy	Erkek Kukla	1935/1943	?	?	?
Kadıköy	Fermanlı Deli Hazretleri	1940	Komedi	Z. Celâl	3 perde
Kadıköy	Haydi Suna	1941	?	Yunus Nüzhet Unat	?
Kadıköy	Himmetin Oğlu	1943	Dram	İ. Ahmet Nuri	3 perde
Kadıköy	Hissei Şayia	1939/1940	?	İ. Ahmet Refik	3 perde
Kadıköy	Kahraman	1935/1943	Manzum Destan	Faruk Nafiz Çamlıbel	3 perde
Kadıköy	Kaşıkcılar	1935/1943	?	?	?
Kadıköy	Kavgasız Saadet	1935/1943	Komedi	?	?
Kadıköy	Mahçuplar	1940/1941	Komedi	Refik Baran	1 perde

Kadıköy	Şerîye Mahkemesinde	1940	?	İ. Ahmet Nuri	1 perde
Kadıköy	Yanık Efe	1935/1943	?	Yusuf Süruri	3 perde
Kadıköy	Yanlış Yol	1941	Dram	?	?
Kadıköy	Yedekçi	1941	?	?	?
Kadıköy	Kanun Adamı	1944	?	?	?
Sarıyer	Belkıs	1940	?	İ. Ahmet Refik	4 perde
Sarıyer	İçine Mi Doğmuştu?	1943	?	?	?
Sarıyer	İstiklal	1940	?	Reşat Nuri	1 perde
Sarıyer	Kahraman	1940	Manzum Destan	Faruk Nafiz Çamlıbel	3 perde
Sarıyer	Kör	1940	?	?	?
Sarıyer	Mahçuplar	1940	Komedi	Refik Baran	1 perde
Şehremini	Karagöz Oynatıldı	1939	Kukla Oyunu	Temsil Kolu Üyesi, Şinasi Okur	?
Şişli	İnsan Sarrafı	1942	Komedi	?	?
Şişli	Kör	1940	?	?	?
Şişli	Mahçuplar	1940	Komedi	Refik Baran	1 perde
Üsküdar	Değişen Adam	1942	?	Vedat Nedim Tör	?
Üsküdar	Kafa Tamircisi	1942	Komedi	?	?

Kaynak: Nurhan Karadağ, *Halkevleri Tiyatro Çalışmaları 1932-1951; CHP Beyoğlu Halkevi 1941-1942 Yılı 2 ci Çalışma Devresi Programı*; Halkevleri Tiyatro Repertuarı (1939); *Tan gazetesi*, S.1673, 29 Mart 1940, s.4 (Vazife-Beşiktaş Halkevi); *Cumhuriyet gazetesi*, S.5301, 16 Şubat 1939, s.8 (Dekbazlık-Eminönü Halkevi); *Cumhuriyet gazetesi*, S.5920, 2 Şubat 1941, s.2 (Karagöz Oynatıldı-Eminönü Halkevi); *Cumhuriyet gazetesi*, S.6296, 27 Şubat 1942, s.3 (Değişen Adam-Üsküdar Halkevi); *Cumhuriyet gazetesi*, S.6534, 25 Ekim 1942, s.2 (Saadet Perdesi-Beşiktaş Halkevi); *Akşam gazetesi*, S.7346, 31 Mart 1939, s.4 (Karagöz Oynatıldı-Şehremini Halkevi); *Akşam gazetesi*, S.7452, 21 Temmuz 1939, s.4 (Kör-Fatih Halkevi) *Akşam gazetesi*, S.7491, 29 Ağustos 1939, s.12 (Hissei Şayia-Kadıköy Halkevi); *Akşam gazetesi*, S.7596, 14 Aralık 1939, s.6 (Fermanlı Deli Hazretleri-Beyoğlu Halkevi).

Ek No: 3

Halkevleri Çalışma Talimatnamesi (1940)

Güzel Sanatlar Şubesi

19.madde: Güzel sanatlar şubesi müzik, resim, heykel, mimari, tezyinî sanatlar ve sairede profesyonel veya amatör unsurları bir araya toplar, genç kabiliyetleri korur ve bunların yetiştirmelerine çalışır.

20.madde: Şube halkevlerinin müsamere programlarının müzik kısmını hazırlar ve tatbik eder. Halk için müzik geceleri yapar.

21.madde: Halkevleri müzik çalışmalarında esas, milli ruhun derinliklerinde zengin bir hazine olarak yaşamakta bulunan halk türkülerimizi Garp tekniğiyle işleyerek müstakbel kompozitörler için, sadakat ve itina ile toplamak ve saklamakla beraber yeni Türk müziği bir taraftan vücut bulmakta iken kulakları ve zevkleri çok sesli müziğe alıştırmak ve ısındırmak; bunun için de birçok fırsatlardan istifade ederek Garp müzik eserlerini bol bol dinletmektir.

22.madde: 21.nci made ile tespit olunan esaslara uygun çalışabilmek üzere şu vasitalardan istifade olunur: Koro, bando, orkestra, radyo, gramofon.

23.madde: Şube, halk arasında hele köylerde ve oymaklarda söylenen halk türkülerinin notaları ile sözlerini tespite ve bunları asıllarına halel gelmemek şartıyla tamime çalışır. Halk türküleri ancak kendi ağızlarıyla ve kendi sazlarıyla icra edilebilir ki bu sazlar da: Cura, bağlama, bozok, meydan sazı, kabak, Karadeniz kemençesi, davul, zurna, kaval, darbuka, çifte nârâ gibi halk sazlarıdır. Halk türkülerine: Keman, ut, cümbüş, kanun, ney vs. sazlar refakat edemez.

24.madde: Bütün halkın milli marşları ve mahalli şarkıları öğrenmesine yardım etmek ve bunların milli gösteri günleri ile halkevleri müsamerelerinde kadın erkek hep bir ağızdan söylemelerini sağlamağa çalışmak en başta gelen işlerdendir.

25.madde: Şube, imkânlı olan yerlerde açacağı kurslarla müzik mensuplarını çoğaltmaya ve muhitte bu suretle müzik zevk ve anlayışını yükseltmeye çalışır.

26.madde: Yerli ve millî rakslar asli kıyafet, saz, türkü ve edalarıyla teşvik edilmeli ve halkevleri müsamerelerinde bunlara yer verilmelidir. Bu rakslardan bilhassa kadınlı ve erkekli beraber oynananları tercih edilmelidir.

27.madde: Şube, sergiler açmak ve imkân bulunduğu takdirde atölyeler kurmak veya mevcut atölyeleri takviye etmek suretiyle resmi, heykeltıraşlığı ve tezyinî sanatları teşvik eder.

28.madde: Bir halkevinin açacağı resim sergisinde bulunduğu mahaldeki bütün amatörler iştirak edebilir. Resim muallimlerinin veya kendi zevkiyle çalışıp resim yaparak bu sahada kendisini tanıtmış olanların sergiye iştirakinde mahzur yoktur.

29.madde: Herhangi bir halkevi bir resim sergisini asgari olarak teşkile kâfi elemandan mahrum bulunduğu takdirde o eve mensup veya o evin muhitinden olan amatör eserlerini en yakın kasabadaki halkevinde, olmazsa o kasabanın tabi olduğu vilayet merkezindeki halkevinde açılan sergide aynı haklarla teşhir edebilir.

30.madde: Sergide teşhir edilecek resimlerin mevzuu serbesttir.

31.madde: Her sanat milli vasıflarıyla büyüktür. Milli destanlarımızı yaşatan, kahramanlığımızı canlandıran, kendi öz benlik ve hayatımızı ilgilendiren mevzular üzerinde yapılacak olan resimler büyük klasik Türk resminin temelini teşkil edeceği için amatörlerin bu mevzular üzerinde kompozisyonlar yapması Türk resminin istikbali bakımından bir kazanç ve büyüklüğüne başlangıç olabilir. Bu itibarla bu tarz resimleri teşvik etmek yerinde olur.

32.madde: Resim sergilerinde yağlıboya, suluboya, pastel, guvaş, ofort, tahta üzerine gravür, kara kalem, desen gibi resim sanatına dâhil her nevi eser teşhir edilebilir. Teşhir edilecek resimlerin doğrudan doğruya tabiattan yapılmış olması lazımdır. Kartpostalardan veya herhangi bir orijinalinden yapılmış kopyalar ve büyültmeler kabul olunmaz.

33.madde: Teşhir edilen eserlerin sahipleri etiketlerle veya numaralarla gösterilmelidir.

34.madde: Eserlerin sergide teşhire layık olup olmadığı, halkevi reisinin veya güzel sanatlar komitesi reisinin başkanlığı altında üç veya beş kişiden müteşekkil bir jüri tarafından tayin edilir.

35.madde: Her halkevi jürisini üç veya beş kişiden teşkil etmekte serbesttir. Ancak evin azasından bulunmasa dahi güzel sanatlara vakıf birinin (mesela bir ressam veya bir resim muallimi, bunlar bulunmadığı takdirde bir edebiyat veya estetik muallimi gibi) jüriye alınması lazımdır.

36.madde: Sergilerden gaye, genç istidatları meydana çıkarmak olduğuna göre seçilecek olan eserlerde yalnız tabiata sadakat ve benzerlik vasıflarının değil, amatördeki kabiliyetin ve hevesin de göz önünde tutulması temenni olunur. Bazı eserlerde görülebilecek tabiata aykırılık ve serâzatlığın çok defa büyük bir sanat vaadi taşıdığı unutulmamalıdır.

37.madde: Serginin küşadından bir gün önce kabul edilmiş eserler arasında jüri bir seçme yapar ve dereceler verir. Bu dereceler teşhir esnasında eserlerin üzerinde bir etiketle gösterilmelidir.

38.madde: Sergiye iştirak eden amatörlerin sayısı üçü geçmemişse birinci, beşi geçmemişse birinci ve ikinci, beşten fazla olduğu takdirde birinci, ikinci ve üçüncü tayin edilir.

39.madde: Uygun ve mümkün görülürse derece alan eserlere bir halkevi mükâfatı verilir.

40.madde: Halkevlerinin tertip edecekleri bu sergilerden başka bir amatörün yalnız kendi eserlerinden mürekkep yapmak istediği sergilere de müsaade olunabilir.

41.madde: Bugün artık bir sanat haline gelmiş bulunan ve aynı zamanda diğer sanat eserlerinden daha üstün bir dokümanter kıymet taşıyan fotoğrafla meşgul ve buna hevesli müsteit gençleri teşvik etmek, hem de halkımızı fotoğrafın sanat tarafıyla üflet ettirmek halkevlerinin üzerinde itina ile durması lazım gelen faaliyet sahalarından biri olmalıdır.

42.madde: Halkevleri amatör fotoğrafçılığı teşvik için muayyen zamanlarda fotoğraf sergileri açabilir. Muhitlerinde fotoğrafla meşgul amatör bulunmayan halkevleri ev adına bir fotoğraf makinesi ve levazımatı edinmek çaresini düşünmeli ve binaları dâhilinde bir karanlık oda tesis etmek imkânlarını araştırmalıdır.

Temsil Şubesi

43.madde: Halkevleri sahnelerinin gayesi şöyle hülâsa olunabilir:

- a. Halkevlerinde bir hayat ve hareket uyandırmak,
- b. Şehir ve kasabaların tiyatro ihtiyaçlarını gidermeye yardım etmek,
- c. Gençleri güzel ve serbest konuşurmaya alıştırmak,
- ç. Gençlerin fikir, sanat ve dil terbiyelerine yardım etmek,
- d. Tiyatro artisti olabilecek kabiliyetlerin kendilerini göstermelerine imkân vermek,
- e. İyi hatip yetiştirmek,
- f. Memleket ve cemiyet için faydalı telkinlerde bulunmak.

44.madde: Şube, bu maksada erişmek için tiyatro sanatına isteği ve istidadı olan kadın ve erkek azasından bir veya birkaç tiyatro grubu kurar.

45.madde: Halkevi müsamerelerinde ancak CHP Umumi İdari Heyetince tasvip edilen piyesler oynanabilir. Bunlardan başka oynattırılacak piyeslerin CHP Umumi İdari Heyetince görülüp uygundur denilmiş olması şarttır.

46.madde: Piyeslerdeki kadın rolleri hiçbir bahane ile erkeklere verilemez.

47.madde: Sahnesi olmayan yerlerde ve bilhassa köylerde açıkta temsil faaliyeti teşvik olunmalıdır.

48.madde: Kukla-Karagöz halk terbiyesi bakımından bu şubenin önemli çalışmaları içine alınmalıdır.

49.madde: Halkevlerinde sabit veya seyyar sinema makineleri bulundurulabilir. Bu makineleri ya CHP tedarik edip gönderir veyahut halkevleri kendi bütçeleriyle temin eder. İkinci halde makinelerin evsaf ve kabiliyetlerinin CHP Genel Sekreterliğince tayin ve tespit edilerek alınma kararının verilmesi şarttır. Bu maksatla sinema makinesi almak teşebbüsünde bulunacak halkevi, almak istediği makinenin marka ve evsafını Genel Sekreterliğe bildirir.

50.madde: Halkevlerinde sinema faaliyetinden maksat halkın sinema vasıtasıyla fikir ve zevkini yükseltmektir. Halkevlerinin bütün çalışma kollarında olduğu gibi sinemadan ticari gaye, halkevine gelir temini maksadı beklenmemelidir. Tiyatro, konser gibi halkevleri çalışmaları nasıl parasız olarak sırf halkın yetişmesi bakımından tertipleniyorsa, sinemada da bundan başka bir gaye güdülmek gerekir. Bu bakımdan halkevlerinde sinemanın parasız olması esastır.

51.madde: Halkevlerinde gösterilecek filmler şunlar olabilir:

a. CHP'nin göndereceği filmler,

b. Hükümetin göndereceği filmler,

c. Halkevi İdare Heyeti'nin 50. maddede işaret olunan maksatları göz önünde tutarak piyasadan tedarik edeceği filmler.

52.madde: 50.maddenin 3. Fırcasına göre tedarik edilecek filmlere ufak bir konser, bir piyes veya bir iki yerli türkü veya oyun eklenerek bir müsamere şekli verildiği takdirde sosyal yardım menfaatine paralı olarak gösterilmesinde mahzur yoktur. Ancak bu şekildeki müsamerelerin sayısı yılda 12'yi geçemez.

Kaynak: *Halkevleri Çalışma Talimatnamesi* (1940), Zerbamat Matbaası, ss.9-15.